

Hoofdpijnen meerjarenafspraken handkokkelvisserij in de Waddenzee

Bij de jaarlijkse vergunningverlening van de handmatige kokkelvisserij in de Waddenzee is in de afgelopen jaren in bezwaar en beroep gebleken dat er behoefte bestaat, zowel bij de vissers, verenigd in de Vereniging van handkokkelvissers 'Op handkracht Verder' (OHV), als bij de Coalitie Wadden Natuurlijk (CWN), om te komen tot meerjarige afspraken over de vergunningverlening dat langjarig ecologische en economische zekerheid voor alle partijen biedt.

Op 16 juli 2010 jl. heeft het Programma naar een Rijke Waddenzee van mevr. Hulshof, Hoofd Landelijk gebied van de provincie Fryslân, namens het College van Gedeputeerde Staten, de "opdracht" gekregen om samen met de bij de handkokkelvisserij betrokken partijen (stakeholders) tot een advies te komen tot meerjarenafspraken voor de verlening van vergunningen ingevolge de Natuurbeschermingswet 1998 voor de handkokkelvisserij. Per brief van 9 september 2010 (PRW-2010-37877) is deze opdracht aanvaard, op basis van het door de bestuurlijke vertegenwoordigers van de verschillende partijen vastgestelde projectplan (bijlage 4).

Op 29 april 2011 hebben de leden van de projectgroep overeenstemming bereikt over de inhoud van het advies. Op basis van dit advies komen de provincie Fryslân, de Vereniging van handkokkelvisser Op Handkracht Verder, de Coalitie Wadden Natuurlijk¹ en het Ministerie van EL&I het volgende overeen:

Algemeen

1. De partijen constateren dat het huidige systeem van vergunningverlening niet optimaal is. Enerzijds is er sprake van een lokaal sterk geconcentreerde visserij, terwijl het voedselreserveringsbeleid en de relevante Natura2000 doelstellingen gelden voor de gehele Waddenzee. Bepaalde gebieden zijn echter van groter belang voor vogels dan andere. Anderzijds is sprake van onzekerheid en gebrek aan continuïteit voor de sector. In slechte jaren dreigt de visserij in zijn geheel te worden stopgezet.
2. De partijen hebben de gezamenlijke wens om door middel van het vastleggen van afspraken in een meerjarig afwegingskader juridische procedures voortaan te voorkomen.
3. De bevoegde gezagen zullen het advies als beleidsregel hanteren bij de toepassing van hun bevoegdheden (de Provincie Fryslân in het kader van de NB-wet toepassing, het Ministerie van EL&I in het kader van de visserijwetgeving) resp. in het handelen van OHV en CWN rond de handkokkelvisserij.
4. De betrokken partijen zullen het advies benutten als input voor het op te stellen Beheerplan Waddenzee N2000

Meerjarenafspraken handkokkelvisserij

De partijen hanteren de volgende uitgangspunten voor de vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet:

5. De sector is sterk gebaat bij continuïteit, met name voor de vershandel, en mag ook in jaren met minder kokkels een (beperkte) hoeveelheid kokkels oogsten. In alle jaren geldt: quotum van 2,5 % van de totale, op 1 september aanwezige, hoeveelheid kokkels (vleesgewicht) in dichtheden hoger dan 50 per m².
6. In slechte jaren met weinig kokkels worden de vanuit natuuroogpunt (vogels) meest waardevolle gebieden gesloten, en in andere gebieden beperkt gevist. In een rijk jaar wordt gecontroleerde visserij in de meest waardevolle gebieden toegestaan en kan er met meer schepen in de overige

---

¹ Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Waddenvereniging, Stichting WAD, Stichting Het Groninger Landschap, It Fryske Gea, Landschap Noord-Holland, Vogelbescherming Nederland

gebieden worden gevist. De grens tussen een arm en een rijk jaar wordt gelegd op 21 miljoen kg kokkelvles in dichtheden groter dan 50 per m² (vleesgewicht) per 1 september. Deze grens is bepaald op basis van eerder onderzoek naar voedselreservering van scholeksters en wordt hier overgenomen. Indien de oppervlakte mosselbanken in de Waddenzee gedurende meer dan 2 opeenvolgende jaren minder dan 1000 hectare is, wordt dit getal naar boven bijgesteld.

7. Op dit moment mogen in theorie alle 31 vergunninghouders tegelijkertijd op dezelfde kokkelbank vissen. Door middel van loting wordt voor veel gebieden het aantal vissers dat tegelijkertijd actief mag zijn, beperkt. Het is de vissers momenteel niet toegestaan om zonder toestemming van het bestuur na loting over te stappen op een ander vaartuig. Dit wordt schriftelijk meegedeeld bij het vaststellen van de loting en door de vissers onderling op toegezien. In het visplan zal dit ook worden opgenomen.
8. Voor de handkokkelvisserij wordt uitgegaan van een verdeling van de Waddenzee in vier verschillende type gebieden : A-, B-, C- en D-gebieden. A-gebieden zijn gebieden die voor de handkokkelvisserij permanent gesloten zijn. In D-gebieden mag ten alle tijden, dus ook in kokkelarme jaren, door alle vergunninghouders worden gevist. Hier wordt niet geloot.
9. B-gebieden liggen vooral dicht onder de eilanden en nabij belangrijke hoogwatervluchtplaatsen. De B-gebieden worden in kokkelarme jaren niet bevestigd. In kokkelrijke jaren zal er buiten de broedtijd een beperkte visserij door een beperkt aantal schepen (maximaal 2) worden toegestaan. Over de bevestiging in B gebieden (in rijke jaren) worden voorafgaand aan het visseizoen afspraken gemaakt tussen partijen.
10. C-gebieden zijn ook belangrijk voor vogels maar onmisbaar voor de visserij. Deze liggen iets verder weg van de eilanden en hoogwatervluchtplaatsen. In deze gebieden mag in kokkelarme jaren door een beperkt (max. 2 vaartuigen) - en in kokkelrijke jaren door een groter aantal vergunninghouders worden gevist (max. 3 vaartuigen).
11. Bij het bepalen van de te bevisen gebieden en banken wordt rekening gehouden met de leeftijdsopbouw van de aanwezige bestanden. Indien er weinig jonge kokkels aanwezig zijn, wordt er minder gevist ("gespaard voor de komende jaren") dan in jaren met veel jonge kokkels. De al dan niet te bevisen kokkelbanken worden opgenomen in het visplan.
12. In het visplan wordt opgenomen dat indien er sprake is van ijsgang in de Waddenzee de visserij tijdelijk wordt stopgezet. De partijen achten het van belang om verstoring door het voeren van verlichting te blijven minimaliseren. Conform de huidige voorschriften in de Nb-wet vergunning (voorwaarde 16) en het Visplan (voorwaarde 6) mag tijdens het vissen in duisternis uitsluitend de wettelijk verplichte en voor de visserij benodigde verlichting worden gebruikt. De schijnwerper moet op het visvak zijn gericht.

Agenda vanaf juni 2011

Op een aantal punten is nog nadere uitwerking en afstemming tussen de partijen nodig. Alle partijen zetten zich in om voor einde van dit jaar hierover duidelijkheid te hebben.

13. De partijen zijn het eens dat met deze meerjarenafspraken, incl. het verminderen van de visserijdruk in voor scholeksters belangrijke gebieden, mede bijgedragen wordt aan de herstelopgave voor de scholeksters. Gezien de herstelopgave, de relatief geringe handkokkelvisserij t.o.v. de mechanische kokkelvisserij, het stopzetten van deze mechanische handkokkelvisserij en desondanks de achteruitgang van de populatie scholeksters, achten de partijen het noodzakelijk dat in het kader van het Beheerplan N2000 de komende jaren nader onderzoek plaats vindt naar de invloed van de handkokkelvisserij, alsmede de invloed van andere factoren, op de draagkracht van de Waddenzee voor scholeksters. Onderdeel van dit onderzoek is het effect van handkokkelvisserij op de biomassa en groeisnelheid van de op bevestigde banken overgebleven kokkels.
14. De partijen hebben de intentie om met het oog op de spreiding van de handkokkelvisserij bepaalde (delen van de) vanaf 1992 gesloten gebieden in de Waddenzee (wederom) open te

stellen voor de handkokkelvisserij. Tegelijkertijd wordt voorgesteld om een aantal andere gebieden (A gebieden) toe te voegen aan de voor handkokkelvisserij gesloten gebieden. De in dit kader voorgestelde gebiedsindeling voor de handkokkelvisserij moet nog worden afgestemd met relevante partijen die niet in het overleg over het afsprakenkader zijn betrokken. Voor het gebied Balgzand wordt samen met onderstaande partijen en de relevante partijen in het gebied (w.o. onderzoeksinstituten en Landschap Noord-Holland) nagegaan of en binnen welke begrenzing handkokkelvisserij mogelijk is.

15. De partijen gaan er vanuit dat de huidige aantal vergunninghouders (31) niet wordt uitgebreid. Partijen gaan er wat het aantal handkokkelvergunningen betreft tevens vanuit dat vermindering niet aan de orde is, tenzij hiervoor op enigerlei wijze compensatie voor wordt gevonden. De CWN zal onderzoeken of het mogelijk is om subsidie te krijgen voor een stichting of fonds dat een aantal van de reguliere 21 vergunningen zal verwerven. Enerzijds om deze uitsluitend in te zetten in kokkelrijke jaren, anderzijds voor het stimuleren van een kleinschalige en gedifferentieerde visserij. De overige partijen zeggen toe dat zij een dergelijke aanvraag zullen steunen. Over de voorwaarden waaronder deze vergunningen dan weer ingezet kunnen worden, wordt overleg gepleegd met de partijen.
16. In het kader van de evaluatie van het beleid voor de aanvullende 10 vergunninghouders in 2013 zal het Ministerie van EL&I de regel dat houders van additionele handkokkelvergunningen, om hun vergunning niet te verliezen, minimaal 50% van de gemiddelde vangsthoeveelheid moeten aanlanden opnieuw bezien en zo nodig aanpassen. Dit betreft dan met name de geldigheid op toepassing van deze regel in kokkelarme jaren.
17. Partijen zullen gezamenlijk met IMARES overleg voeren over de mogelijkheden om de survey beter aan te doen sluiten op de gebieden kaart en de daarmee samenhangende afspraken over de handkokkelvisserij.

Organisatie vervolg en evaluatie

18. De projectgroep in de huidige samenstelling werkt de afspraken voor de periode na juni 2011 verder uit en rapporteert aan de bestuurlijke vertegenwoordigers van de partijen uiterlijk eind 2011.
19. Partijen spreken in dit afsprakenkader af dat jaarlijks in de eerste helft van juli een gesprek plaats vindt over de inhoud van de komende vergunning.
20. OHV zal jaarlijks in september de vangsten van het voorafgaande visseizoen per deelgebied uitwerken en aan de partijen zenden. De indeling van de Waddenzee in deelgebieden wordt door partijen in overleg vastgesteld. Jaarlijks zullen partijen in november een overleg organiseren waarin de visserij in het voorgaande seizoen wordt geëvalueerd..
21. In 2013 voert het Ministerie van EL&I een evaluatie uit van het beleid inzake de 10 'extra' handkokkelvergunningen. N.a.v. de evaluatie van EL&I en de jaarlijkse ervaringen met het MJA kijken de partijen in 2014 wat dit betekent voor de afspraken (waarbij de hoofdlijnen van de meerjarenafspraken blijven staan).
22. De afspraken uit dit meerjarenafspraken worden geëvalueerd in het kader van het Beheerplan N2000, doch uiterlijk in 2018.

De partijen:

De Gedeputeerde voor het Landelijk gebied
van de provincie Fryslân,

De Regiodirecteur Noord van het Ministerie
van Economische Zaken, Landbouw en
Innovatie

dhr. J. Kramer

dhr. J. Verhulst

De regiodirecteur Noord
Vereniging Natuurmonumenten
namens de Coalitie Wadden Natuurlijk

De voorzitter van het bestuur
van de Vereniging van handkokkelvissers
'Op Handkracht Verder'

Dhr. drs. W. Alblas

Dhr. mr drs. B.J. Keus

Leeuwarden, 1 juni 2011

Advies Meerjarenaafspraken handkokkelvisserij in de Waddenzee

Projectgroep MJA handkokkelvisserij, Leeuwarden

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	6
Hoofdstuk 2: Actuele situatie	7
2.1 Ontwikkeling kokkelbestand Waddenzee	7
2.2 Beleidsontwikkeling en oogstbare kokkelbestand	7
2.3 Ontwikkeling mechanische visserij.....	8
2.4 Ontwikkeling handmatig visserij.....	10
Hoofdstuk 3: Probleemanalyse	15
Hoofdstuk 4: Inhoudelijk onderbouwing	16
4.1 Inleiding.....	16
4.2 Uitgangspunt vergunningverlening	16
4.3 Uitwerking uitgangspunten.....	17
Hoofdstuk 5: Proces van vergunningverlening.....	20
Hoofdstuk 6: Organisatie van de sector.....	21
6.1 Vangstregistratie handkokkelvisserij.....	21
6.2 Gebieden.....	21
6.3 Elektronisch logboek	22
Hoofdstuk 7: Agenda vanaf juni 2011	23
7.1 Herstelopgave scholekster.....	23
7.2 Openstelling gebieden	23
7.3 Beleid vergunningen.....	24
7.4 Bestandsonderzoek IMARES en OHV.....	24
Hoofdstuk 8: Organisatie vanaf juni 2011.....	26

Bijlage 1: Huidige beleid inzake gesloten gebieden in Waddenzee voor handkokkelvisserij

Bijlage 2: Gebiedenkaart Handkokkelvisserij

Bijlage 3: Samenstelling projectgroep MJA handkokkelvisserij

Bijlage 4: Projectplan Meerjarenaafspraken Nb-wetvergunningverlening handkokkelvisserij

Hoofdstuk 1: Inleiding

Aanleiding

Bij de jaarlijkse vergunningverlening van de handmatige kokkelvisserij is in de afgelopen jaren in bezwaar en beroep gebleken dat er behoefte bestaat, zowel bij de vissers, verenigd in de Vereniging van handkokkelvissers 'Op handkracht Verder' (OHV), als bij de Coalitie Wadden Natuurlijk² (CWN), om de ruimte die kan worden vergund objectief te begrenzen in een beleidskader dat langjarig ecologische en economische zekerheid voor alle partijen biedt. De handkokkelsector, de CWN, het Ministerie van EL&I en het bevoegd gezag (Provincie Fryslân) hebben inmiddels de bereidheid uitgesproken om te komen tot dergelijke meerjarige afspraken over de vergunningverlening. Deze afspraken worden in dit document uiteengezet en zullen door de bevoegde gezagen als beleidsregel gehanteerd worden bij de toepassing van hun bevoegdheden (de provincie Fryslân in het kader van de NB-wet toepassing, het ministerie van EL&I in het kader van de visserijwetgeving) resp. in het handelen van OHV en CWN rond de handkokkelvisserij.

In de zienswijze van de Waddenvereniging in het kader van de vergunningaanvraag 2010-2011 is, mede namens Natuurmonumenten en Stichting WAD, gevraagd om het Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW) expliciet een rol in de totstandkoming van het meerjarenafsprakenkader te geven. Tevens is gevraagd om een harde afspraak tussen de Provincie Fryslân en PRW over een 'roadmap' op weg naar een lange-termijn-overeenkomst.

De projectopdracht is weergegeven in bijlage 4: Projectplan Meerjarenafspraken NB-wet-vergunningverlening handkokkelvisserij

Achtergrond

Het handmatig vissen van kokkels gebeurt al tientallen jaren in de Waddenzee. Met het stopzetten van de mechanische kokkelvisserij vanaf 2005 is het aantal handkokkelvergunningen medio 2007 met 50% uitgebreid, namelijk van 21 naar 31. Deze 10 extra vergunningen waren volgens loting uitgegeven en uitsluitend de opvarenden van de mechanische kokkelschepen kwamen hiervoor in aanmerking. Natuurorganisaties maakten bezwaar tegen de uitbreiding vanwege de toegenomen verstoring en visserijdruk op de rijkste kokkelbanken en de effecten voor scholeksters.

In een uitspraak van de Raad van State in mei 2009 zijn de bezwaren van de natuurorganisaties weliswaar onderkent, maar de Raad oordeelde dat er voldoende mitigerende maatregelen waren genomen door het bevoegd gezag, zoals het tijdelijk sluiten van gebieden onder de eilanden om aan de bezwaren tegemoet te komen. In 2009 is er, met het vergunnen van een gebied binnen het Nationaal Park Schiermonnikoog, weer een hoogoplopende bestuurlijke discussie ontbrand. Omdat partijen opnieuw naar de rechter dreigden te gaan, is een proces in gang gezet dat tot dit meerjaren afspraken kader heeft geresulteerd.

Ook nu is er echter nog een aantal onderwerpen waarover de discussie nog niet volledig is afgerond. Deze onderwerpen zijn de openstelling van gesloten gebieden, het beleid ten aanzien van de (additioneel) uitgegeven vergunningen en de mogelijke gevolgen van de handkokkelvisserij voor de herstelopgave voor de scholekster. In hoofdstuk 7 (Agenda vanaf juni 2011) wordt hierop nader ingegaan.

In dit afspraken kader worden daarmee nu de hoofdlijnen voor de meerjaren afspraken bestuurlijk vastgelegd.

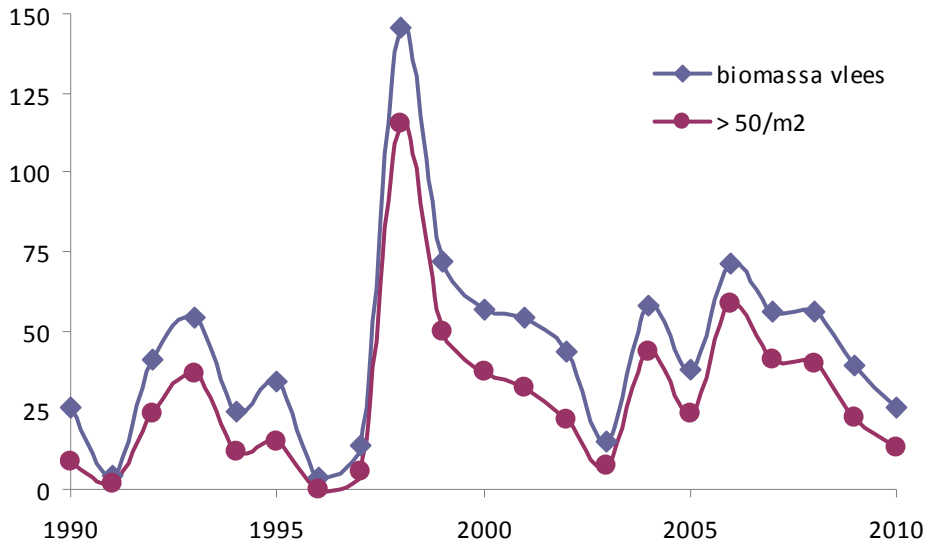
---

² Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Waddenvereniging, Stichting WAD, Stichting Het Groninger Landschap, It Fryske Gea, Landschap Noord-Holland, Vogelbescherming Nederland

Hoofdstuk 2: Actuele situatie

2.1 Ontwikkeling kokkelbestand Waddenzee

Het kokkelbestand in de Waddenzee vertoont grote fluctuaties in omvang (zie figuur 2.1) 2010 is een arm jaar voor kokkels in de Waddenzee, het bestand wordt geschat op 13,2 miljoen kilo (totaal). Gegevens gebaseerd op survey data van IMARES.

Figuur 2.1. Kokkelbestand Waddenzee: totaal en oogstbaar > 50/m² (in ton vlees) 1990 – 2010.

Bron: survey data van IMARES

De dynamiek van het kokkelbestand kan verklaard worden door grote verschillen in broedval tussen de jaren (Kamermans, 2003). Deze verschillen in broedval worden volledig verklaard door de grote verschillen in overleving van broed na de broedval (Strasser, 2001). De timing van de broedval en de aanwezigheid van predatoren zoals krabben en garnalen hebben grote invloed op de overleving van het broed. Aangenomen wordt dat dit laatste verklaart waarom er na een strenge winter vaak sprake is van een goede broedval. Het aantal predatoren is dan immers laag. Bijvoorbeeld na de strenge winter van 1963 waarin vrijwel alle kokkels op de platen waren doodgevroren was sprake van een uitzonderlijk goede broedval. Hoger water temperaturen als gevolg van klimaatverandering kunnen leiden tot een kleine kans op jaren met goede broedval.

Beukema (2001) beschrijft dat er een negatief verband bestaat tussen de omvang van het kokkelbestand (hogere dichtheden) en het succes van de broedval. Bij grotere kokkelbestanden (hogere dichtheden) werden per adult minder rekruten waargenomen. Dit verschijnsel is ook door andere onderzoekers waargenomen (Hancock, 1973; Andre & Rosenberg, 1991). Beukema concludeert dat door dit verschijnsel (feedback mechanisme) opeenvolgende goede broedvallen worden tegengehouden. Het verklaart volgens hem waarom na een goede broedval vaak in de (3) jaren daarna een minder goede broedval wordt waargenomen.

2.2 Beleidsontwikkeling en oogstbare kokkelbestand

Aan het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw (1990-1991) was er sprake van een grote schaarste aan zowel litorale mosselen als kokkels. In de jaren daarna werd nieuw beleid ontwikkeld voor zowel de mosselzaadvijserij op de platen als de mechanische kokkelvisserij. Dit beleid werd vastgelegd in de Structuurnota Zee- en Kustvisserij die in 1993 verscheen. Dit beleid hield onder andere in dat 26 % van de droogvallende platen werd gesloten voor bodemberoerende visserij. Voor vogels werd 60 % van de (toen berekende) voedselbehoefte in de vorm van kokkels (12,6 mln kg kokkelvlees) gereserveerd. Dit kwam neer op 7,6 miljoen kg kokkel vlees in oogstbare dichtheden boven de 50 per m². Was het oogstbare bestand groter dan 7,6 miljoen kg vlees dan kon het meerdere worden opgevist met een (later door de rechter vastgelegd) maximum van 10 miljoen kg (10.000 ton) vlees.

Voor de handkokkelvisserij was de mechanische visserij in die tijd een geduchte concurrent. Zodra de mechanische visserij begon werden al snel vrijwel alle kokkels in hoge dichtheden in de open gebieden bevestigd. Vaak werd daarom in onderling overleg een vak gereserveerd voor de handmatige kokkelvisserij. Verder werd in de Structuurnota vastgelegd dat in voedselarme jaren 1/17 deel van het beschikbare quotum zou worden gereserveerd voor handmatige kokkelvisserij. (Deze verdeling was gebaseerd op 8000 ton (8 miljoen kg) voor de mechanische visserij en 500 ton (0,5 miljoen kg) voor de handkokkelvisserij.)

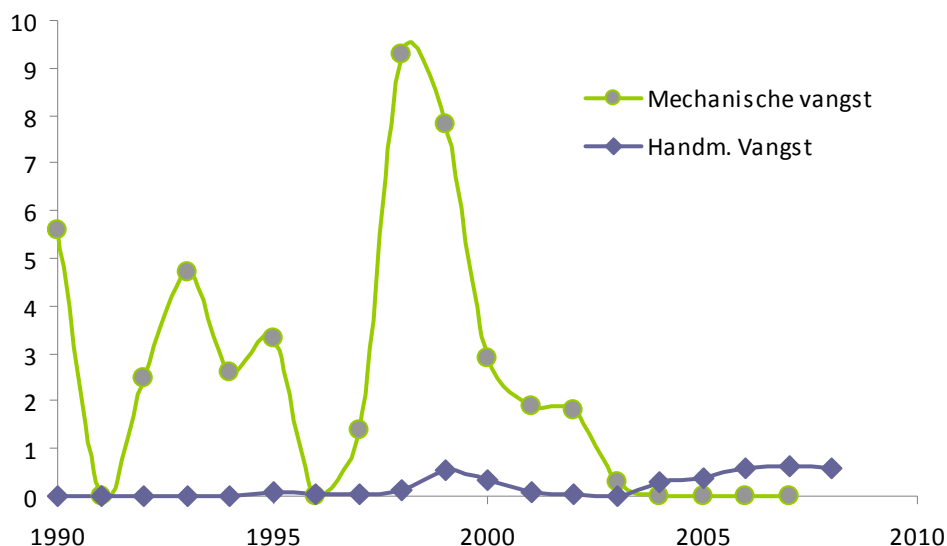
Evaluatie van het schelpdierbeleid (EVA-I) resulteerde een aantal jaren later (1997) in een verhoging van de voedselreservering naar 70 % van de voedselbehoefte.

Wat betreft de oogstbaarheid (voor zowel vogels als mechanische visserij) wordt sinds 1993 uitgegaan van 50 kokkels per m². Ook in het huidige vergunningenbeleid voor de handmatige visserij wordt van deze grens uitgegaan.

Het oogstbare bestand heeft zich vanaf het jaar 2000 bewogen tussen 7400 ton (7,4 miljoen kg) vlees in 2003 en 58.510 ton (58,5 miljoen kg) vlees in 2006 (zie Figuur 2.1). In 2003 heeft de mechanische sector voor het laatst gevestigd. Men mocht een zeer klein quotum opvissen uit het sublitoraal vanwege de voedselreservering.

2.3 Ontwikkeling mechanische visserij

De vangsten van de mechanische kokkelvisserij in de periode 1990-2003 wisselden sterk. In 1991 werd de Waddenzee niet opengesteld voor mechanische kokkelvisserij vanwege de schaarste aan schelpdieren terwijl in 1998 een hoge vangst van 9300 ton (9,3 miljoen kg.) vlees werd behaald (Figuur 2.2). In het jaar 1996 bleef de Waddenzee gesloten als gevolg van de voedselreservering voor vogels. (Voor de handkokkelvisserij werd in 1996 een vak gelegen in het sublitoraal (feitelijk een plaat waar nog water bleef staan in een laagte) opengesteld.)

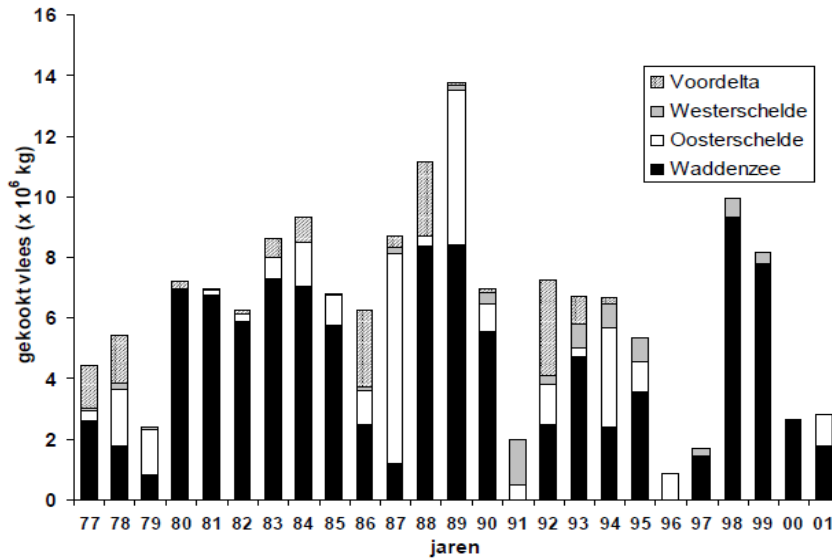
Figuur 2.2 Vangsten van de mechanische en handmatige visserij in de Waddenzee in miljoen kilo (=1000 ton) vlees. Bron: PO Kokkelvisserij en vangstregistratie OHV

Het aantal vergunningen voor de mechanische visserij bedroeg aan het begin van de jaren negentig 37. Toen een quotering werd ingevoerd op basis van de Structuurnota Zee- en Kustvisserij besloot de sector het quotum op grond van het aantal vergunningen onderling te verdelen. Hiertoe nam de druk om in competitie zo snel mogelijk zo veel mogelijk te vissen sterk af. Hiermee werd tegelijkertijd het inzetten van alle 37 vaartuigen overbodig. In eerste instantie werd de vangstcapaciteit gehalveerd door per vergunning nog slechts met 1 zuigbuis te vissen. Een bedrijf met twee vergunningen kon dan met twee pijpen op een vaartuig vissen. Een bedrijf met 1 vergunning met 1 pijp. Door deze maatregel nam het totaal aantal vaartuigen af tot 21. Later in de jaren negentig werd de omvang van de actieve vloot op

eigen initiatief nog verder beperkt door te vissen in clusters. De kokkels werden gevestig met bijvoorbeeld 6 vaartuigen waarna de kokkels werden verdeeld over de verwerkingsbedrijven.

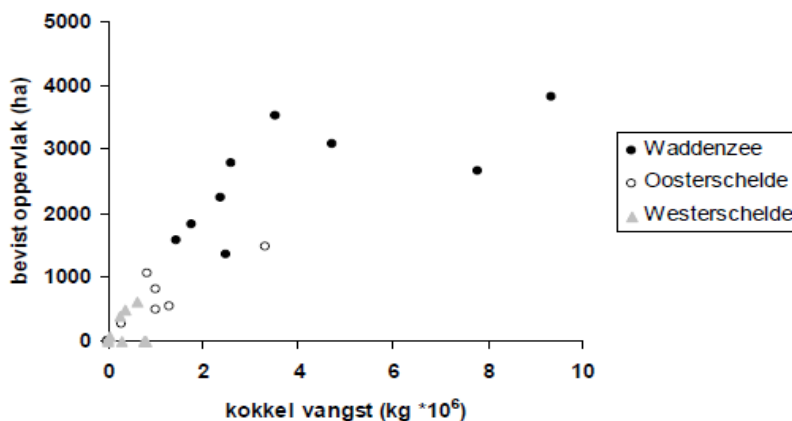
De mechanische vangsten in de overige jaren in deze periode bewogen zich tussen de 300 ton in 2003 (eveneens voedselreservering) en de reeds genoemde 9300 ton in het jaar 1998. In Figuur 2.2 worden de mechanische vangsten in de periode 1990-2003 grafisch weergegeven. In Figuur 2.3 zijn ook de mechanische vangsten in de periode 1977 tot 1990 weergegeven. Uit Figuur 2.2 is af te lezen dat de gemiddelde vangst in de Waddenzee in de jaren tachtig aanmerkelijk hoger was dan de gemiddelde vangst in de jaren negentig. Er waren duidelijk meer rijke kokkeljaren in die periode.

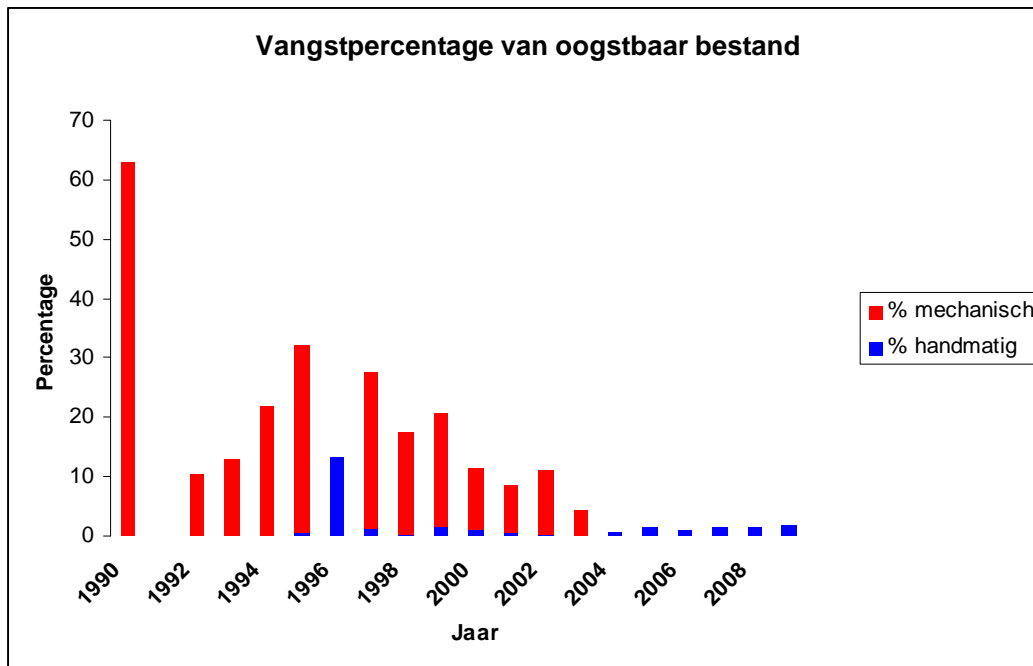
Figuur 2.3. Vangsten mechanische kokkelvisserij in de Waddenzee, Voordelta, Oosterschelde en Westerschelde 1977-2001 (Bron: Kamermans, 2003).

Kamermans (2003) heeft uit de black box gegevens van de mechanische vaartuigen het beviste oppervlak in de Waddenzee berekend. In het rijke kokkeljaar 1998 werd het grootste areaal bevist (3810 hectare). In Figuur 2.4 is de vangst uitgezet tegen het beviste oppervlak. Gemiddeld werd in de periode 1992-2001 per jaar 2286 hectare kokkelbank bevist. Wordt de totale vangst (36400 ton vlees) gedurende deze periode van 10 jaar gedeeld door het totaal aantal beviste hectares (22860) dan werd per hectare gemiddeld 1,6 ton vlees opgevestig. De gemiddelde vangst over deze periode was 3640 ton vlees.

De vangst als percentage van het aanwezige oogstbare bestand in de periode 1990-2003 varieerde in de jaren dat er werd gevestig van 4 % in 2003 tot 63 % in 1990. In Figuur 2.5 is de vangst als percentage van het oogstbare bestand voor zowel de mechanische- als de handmatige visserij weergegeven.

Figuur 2.4. Relatie tussen mechanische kokkelvangst en bevist oppervlak in de Waddenzee (Bron: Kamermans, 2003)

Figuur 2.5. Vangsten mechanische- en handmatige kokkelvisserij als percentage van het oogstbare bestand (bestand in dichtheden > 50 per m²)

2.4 Ontwikkeling handmatig visserij

De activiteit handkokkelvisserij kan als volgt worden omschreven. De essentie van de handkokkelvisserij is dat met handkracht kokkels worden verzameld. Daarvoor wordt de kokkelbeugel of de wonderklauw gebruikt. Dit vistuig bestaat uit een hark met daaraan verbonden een zakvormig net. De hark wordt door de achteruitlopende vissers door de bodem getrokken. Dit gebeurt uitsluitend wanneer er water op de plaat staat. Zand, kleine kokkels en andere organismen spoelen door het net en de grotere kokkels blijven in het net achter en worden in een bijboot verzameld.

De visserij vindt grotendeels plaats van maandag tot en met donderdag. Er wordt dan gedurende 8 uren gevist. Dit zowel bij opkomend als afgaand water. Gedurende de periodes dat de platen zijn drooggevalen of wanneer het water te hoog staat om nog te kunnen vissen verblijven de vissers aan boord.

De vissers vissen bij voorkeur op grote kokkels aangezien (het vlees van) deze kokkels een hogere prijs opleveren. Tegelijkertijd geldt: hoe hoger de kokkeldichtheid hoe hoger de vangst per tij. Dit betekent dat de vissers een afweging maken waar ze het meest rendabel kunnen vissen. Wanneer kleinere kokkels in hogere dichtheden voorkomen dan grotere kokkels kan dit het prijsverschil compenseren.

Voorafgaand aan het seizoen en soms ook tijdens het seizoen lopen de vissers over de platen en inventariseren de kokkelvoorkomens waarbij zij zowel op grootte als op dichtheid letten. Voorafgaand aan de visserij zet elke visser de plek waar hij wil gaan vissen af met een aantal herkenbare stokken zodat hij de exacte positie bij hoogwater kan terugvinden. Deze handelswijze betekent dat van een kokkelbank de beste plekken eerst bevestigd worden. Afhankelijk van de groei van de kokkels en de beschikbaarheid elders komt men later wel of niet terug op dezelfde kokkelbank. De groei van kokkels die in hoge dichtheden voorkomen is het best aan de randen van de kokkelbanken.

2.4.1 Vergunningen handmatige kokkelvisserij

In de jaren 80 werd een vergunningstelsel voor de handmatige kokkelvisserij ingevoerd. Het aantal vergunningen was aanvankelijk groter dan 350 maar lang niet alle vergunninghouders waren daadwerkelijk actief, aangezien aan de uitgifte geen restricties waren verbonden. Het aantal

vergunningen werd daarna teruggebracht tot die vergunninghouders die daadwerkelijk actief waren geweest (ca. 90 vergunningen). In 2002 werd het beleid geëvalueerd. Vanaf 2003 werd alleen vergunning verleend aan diegenen die in een referentieperiode 2 keer minimaal 50 % van het minimumloon hadden besomd. Aanvankelijk werden 20 vergunningen verleend. Een visser ging in beroep en ontving in 2008 alsnog een vergunning. Het aantal traditionele vergunningen bedraagt sindsdien 21 vergunningen.

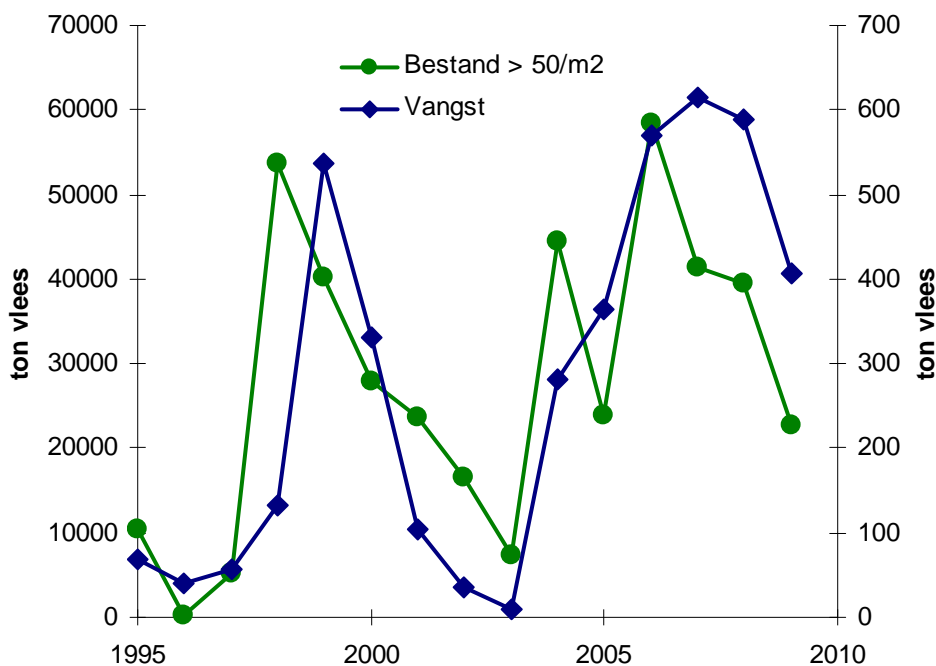
Tijdens de onderhandelingen over de uitkoop van de mechanische visserij werd door de mechanische sector gevraagd om 37 handkokkelvergunningen (voor elke mechanische vergunning een handkokkelvergunning). Mede door pressie van OHV werd dit aantal uiteindelijk verlaagd tot 10 handkokkelvergunningen. Deze vergunningen zouden worden verleend aan bemanningsleden van de mechanische vaartuigen. Uiteindelijk bleken 21 bemanningsleden in aanmerking te komen voor een handkokkelvergunning. Aangezien "slechts" 10 vergunningen beschikbaar waren werden deze vergunningen verloot onder de gegadigden. Inmiddels zijn 3 vergunningen weer ingegeven en is 1 vergunning ingetrokken. Dit betekent dat 4 mensen die op de wachtlijst stonden inmiddels een vergunning hebben gekregen.

De vergunningen worden jaarlijks verleend vanaf 2007 tot 2015. In 2013 wordt dit beleid geëvalueerd. Zie hoofdstuk 6 voor verdere discussie hierover.

2.4.2 Vangsten handmatige kokkelvisserij

In de jaren negentig van de vorige eeuw was zoals in het bovenstaande beschreven sprake van grote fluctuaties in het kokkelbestand. Deze fluctuaties hadden een grote weerslag op de handmatige vangsten (zie Figuur 2.6). In de praktijk betekende een laag bestand dat slechts de harde kern van handkokkelvisserij actief bleef. Deze vissers visten dan het gehele jaar door voor de verse handel. Met een gerichte visserij op de nog aanwezige grote kokkels kon toch nog een boterham worden verdiend. Veel vissers zochten echter in slechte jaren een alternatief (op vissersvaartuigen, baggervaatijgen of in de bouw).

In de betere jaren werd gevist voor de conservenfabrieken. De fabrieken werden doorgaans opgestart in juli en de bulk van de vangsten werd gedaan in de periode augustus-oktober.

Figuur 2.6 Bestand > 50/m2 en vangst handmatige kokkelvisserij 1995 – 2009. Bron: IMARES inventarisaties en vangstregistratie OHV

Ná het jaar 2003 hebben de handkokkelvisserij in de Waddenzee geen concurrentie meer van de mechanische sector. Dit heeft een duidelijke weerslag op de vangstontwikkeling. In het verleden was na een seizoen van mechanische visserij het overgrote deel van de kokkelbanken met hoge dichtheden bevestigd. Dit is te zien in Figuur 2.6. Na de goede broedval in 1997 (Elfstedentochtwinter) werd twee jaar later in 1999 een goede vangst behaald. In het jaar 2000 was de vangst al weer aanmerkelijk gedaald. In het jaar 2004 was weer sprake van een zeer goede broedval. Van deze broedval werd niet alleen in 2006 maar ook in de jaren 2007 en 2008 geprofiteerd.

In Tabel 2.1 is tevens de handmatige vangst als percentage van het oogstbare bestand weergegeven. De vangst beweegt zich tussen 0,13 en 1,8 % van het bestand. (Het jaar 1996 kan beschouwd worden als een moeilijk verklaarbare uitzondering.)

Tabel 2.1. Ontwikkeling vangst handmatige kokkelvisserij Waddenzee vanaf het jaar 1995 in ton (=1000 kg) vleesgewicht

Jaar	Bestand > 50/m ²	Vangst	%
1995	10500	69	0,66
1996	300	40	13,28
1997	5300	56	1,06
1998	53800	133	0,25
1999	40300	536	1,33
2000	27800	330	1,19
2001	23600	104	0,44
2002	16500	36	0,22
2003	7400	9	0,13
2004	44500	282	0,63
2005	24000	365	1,52
2006	58500	570	0,97
2007	41300	614	1,49
2008	39500	589	1,49
2009	22600	407	1,80

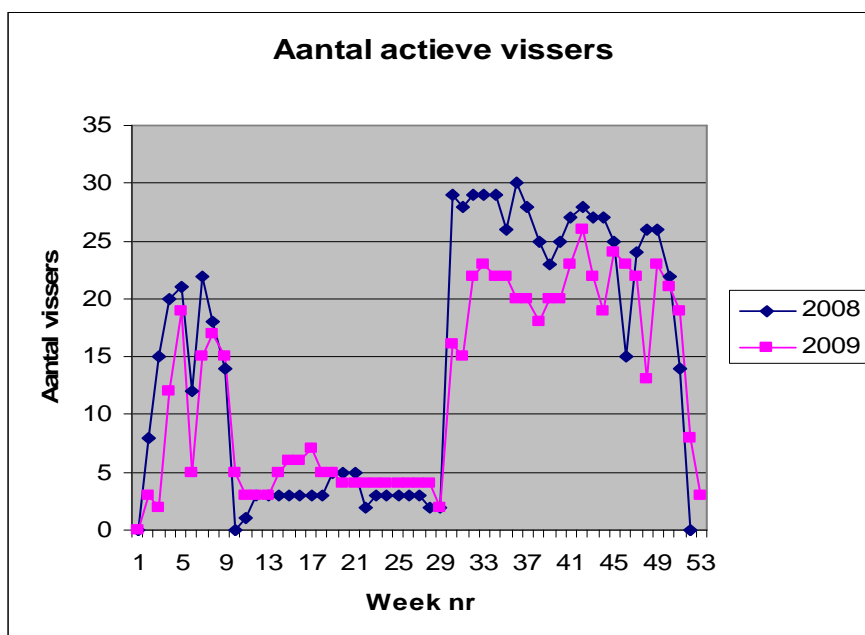
2.4.3 Seizoensmatige activiteit

De handmatige kokkelvisserij is gedurende het gehele jaar toegestaan. In de praktijk wordt echter met name gevestigd in de periode juli tot maart. Van maart tot en met half juli zijn kokkels weinig geschikt om in te blikken vanwege het voortplantingsseizoen. Dit betekent dat in deze periode slechts sprake is van visserij voor de verse handel. In Figuur 2.7 is het aantal in de jaren 2008 en 2009 actieve vissers uitgezet tegen de tijd. In totaal werden in het jaar 2008 750 visweken gemaakt en in het jaar 2009 638. Dit komt neer op 25 en 22³ visweken per visser.

Uit de vangstgegevens kan ook ruwweg de huidige behoefte van de vershandel geschat worden. Wordt gekeken naar de periode april-juni waarin geen visserij voor de conserven heeft plaatsgevonden dan bedroeg de gemiddelde aanvoer over de weken 13 tot en met 26 ca. 18.000 kg verse kokkels per week. Dit komt neer op ca. 3 ton (3.000 kg.) vlees per week. Over het jaar genomen komt dit neer op ca. 150 ton vlees voor de verse handel.

De behoefte van de conserven en daarmee de verhouding tussen de behoefte van de verse handel en de conserven is moeilijk te bepalen omdat de behoefte voor de conserven niet alleen door de vraag maar ook van de aanwezige voorraden afhangt. Wordt gekeken naar het afgelopen seizoen dan kan ruwweg gesteld worden dat 1/3 van de vangst naar de verse handel is gegaan.

³ In 2008 waren 30 vissers actief en in 2009 29.

Figuur 2.7. Wekelijks aantal actieve handkokkelvissers gedurende 2008 en 2009. Bron: vangstregistratie OHV

2.4.4 Vangstcapaciteit handmatige kokkelvisserij

In de periode na het beëindigen van de mechanische kokkelvisserij in 2003 (dus de periode 2004 t/m 2009) werd in totaal 2827 ton vlees handmatig opgevisst. Dat komt neer op 471 ton (471.000 kg) vlees per jaar. Per actieve visser (20 in 2004-2006 en 30 in 2007-2009) is dit gemiddeld ca. 19 ton (19.000 kg) vlees per jaar.

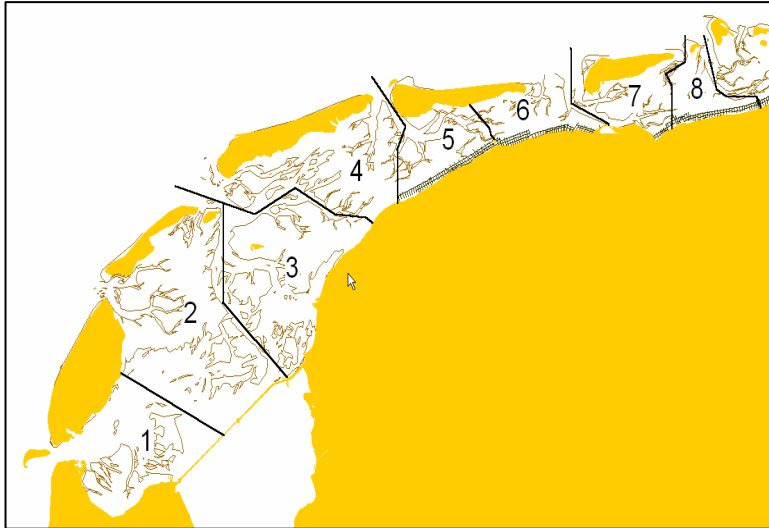
Wordt de gemiddelde vangst in 2004-2009 (471) gedeeld door de gemiddelde hoeveelheid kokkels op een kokkelbank > 600/m² (4,71 ton vlees per ha) en wordt aangenomen dat de vissers vissen op een gemiddelde dichte kokkelbank dan kan een indruk verkregen worden van het bevestig oppervlak. De berekening komt precies uit op gemiddeld 100 hectare per jaar in totaal. Dat zou betekenen dat een visser ca. 3,3 hectare kan bevissen in een jaar. (Wordt gekeken naar de periode 2004-2006 met 20 actieve vissers dan is de gemiddelde vangst 406 ton en de gemiddelde dichtheid op een goede kokkelbank 6,6 ton. Dit komt neer op een bevissing van gemiddeld 61,5 hectare per jaar. Gedeeld door twintig komt dit uit op gemiddeld 3,1 hectare per visser per jaar.)

Wordt uitgegaan van het jaar 2008 waarin een gemiddelde visser 25 weken actief was en dat gemiddeld gedurende 8 tijen per week wordt gevist dan gaat het om 200 tijen per jaar. In deze 200 tijen wordt dan 33.000 m² bevestig. Per tij komt dat neer op gemiddeld 165 m². Dit lijkt een realistisch getal en komt neer op het bevissen van een strook van 10 bij 16,5 meter per tij.

Wordt de vangst in het seizoen per jaar gedeeld door het totaal aantal gemaakte visweken dan werd in 2008 gemiddeld per visser per visweek 0,78 ton vlees opgevisst en in 2009 was dit 0,64 ton vlees. In versgewicht gaat het om gemiddeld 5235 kg vers in 2008 en 4250 kg vers in 2009.

2.4.5 Vangstgebied

Bij de wekelijkse vangstopgave dient de visser ook het visgebied (zie Figuur 2.8) op te geven. Voor het jaar 2008 zijn de gegevens uitgewerkt en de resultaten zijn weergegeven in Tabel 2.2. De vangst in 2008 bedroeg 570 ton vlees. Uit de tabel blijkt dat in 2008 97,5 % van de vangst werd behaald in de gebieden onder Ameland en Schiermonnikoog/Simonszand.

Tabel 2.2. Vangstverdeling over vangstgebieden in 2008.

Gebied	% vangst
1	0
2	0
3	0
4	2,0
5	0,5
6	36,1
7	3,9
8	57,4

Figuur 2.8. De indeling van de Waddenzee in vangstgebieden.

Hoofdstuk 3: Probleemanalyse

Aanleiding

Sinds het beëindigen van de mechanische kokkelvisserij is de omvang en intensiteit van de handmatige kokkelvisserij en de aandacht hiervoor toegenomen. De natuurorganisaties zijn van mening dat de handkokkelvisserij lokaal, en dan met name onder Ameland en Schiermonnikoog, te geconcentreerd wordt uitgeoefend. Mede om deze reden is er enkele malen bezwaar gemaakt tegen de verleende vergunningen. Er bestaat een gezamenlijke wens om door middel van het vastleggen van meerjarenafspraken in een afwegingskader juridische procedures voortaan te voorkomen.

In het nieuwe beheerplan Natura 2000 Waddenzee dienen zodanige maatregelen te worden genomen dat de kwaliteit van het gebied verbetert met het oog op de draagkracht van de Waddenzee voor overwinterende Scholeksters (140.000-160.000 vogels). Uit de concept Nadere Effect Analyse van IMARES blijkt dat de concentratie van de handkokkelvisserij mogelijk lokale effecten heeft voor de voedselvoorziening van scholeksters. In dit afwegingskader wordt uitgegaan van de huidige visserij..

Omschrijving huidige situatie

Op dit moment mogen de 31 vergunninghouders volgens het Beleidsbesluit (in 74 % van de Waddenzee) maximaal 5% van de aanwezige kokkels in oogstbare hoeveelheden oogsten. Op basis van de vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet wordt steeds minder dan 5 % van het oogstbare bestand aangevraagd en vergund. In de praktijk werd er tussen de 0,13 (2003) en 1,8 % (2009) van het oogstbare bestand opgevist. In de afgelopen jaren mochten in een aantal gebieden onder de eilanden slechts een beperkt aantal schepen (3) in een beperkt aantal maanden (8,5) vissen. In de NBwet vergunning die in 2009 door de provincie Fryslân verleend is, wordt gesteld dat 21 miljoen kilo kokkelvlees in oogstbare dichtheden gereserveerd wordt voor scholeksters. Als er minder kokkels zijn dan is er, vanuit de Nb-wet vergunning geen visserij mogelijk.

Uit de voorgaande hoofdstukken is duidelijk geworden dat de discussie rondom de kokkelvisserij over drie verschillende aspecten gaat: (1) de inhoudelijk onderbouwing van de vergunningverlening, m.a.w. welk afwegingskader wordt gebruikt; (2) het proces van vergunningverlening; en (3) de organisatie van de sector. In de komende hoofdstukken zal hier in meer detail op ingegaan worden.

Hoofdstuk 4: Inhoudelijk onderbouwing

4.1 Inleiding

Het huidige systeem is zowel vanuit natuur- als visserijpunt niet optimaal:

1. Een lokaal geconcentreerde visserij. In 2008 was 57,4% van de vangst afkomstig van het gebied ten zuiden van Simonszand, en 36,1% werd ten zuiden van Ameland gevangen.
2. Onzekerheid en gebrek aan continuïteit voor de sector. In slechte jaren dreigt de visserij in zijn geheel te worden stopgezet.
3. Voedselreserveringbeleid geldt voor de Waddenzee in zijn geheel. In het huidige systeem wordt de hoeveelheid kokkels in de gehele Waddenzee als leidraad voor het beheer genomen. Vogels maken echter geen evenredig gebruik van de gehele Waddenzee. Bepaalde gebieden zijn van groter belang voor vogels dan andere.
4. Er is nu geen inzicht in de meerjarige ontwikkeling van het kokkelbestand en hier wordt dus ook geen rekening mee gehouden.

Er wordt een nieuwe afwegingskader geformuleerd, die als basis gaat gelden voor vergunningverlening voor de handkokkelvisserij in de Waddenzee. Hierin wordt uitgegaan van een verdeling van de Waddenzee in 4 verschillende type gebieden : A-, B-, C- en D-gebieden. De gebiedsindeling wordt gemaakt op basis van belang voor de visserij, natuurwaarden en onderzoeksbelang waarbij tevens rekening wordt gehouden met eigendoms- of pachtrechten. Wat betreft natuurwaarden staan de volgende twee criteria centraal: 1) voedsel- en rustplaatsen voor vogels (HVPs); en 2) de kans op ontwikkelen van mosselbanken en zeegrasvelden.

Belangrijk uitgangspunt is dat de Waddenzee als geheel wordt beschouwd, dus ook delen van de huidige permanent gesloten gebieden voor de schelpdiervisserij kunnen in aanmerking komen voor bevissing. De keuze van de gebieden gaat in overleg met de leden van OHV, CWN, Provincie Fryslân en EL&I en wordt vastgelegd in dit document. Zie Bijlage 2. De gebiedsindeling blijft gedurende de duur van de eerste beheerplanperiode van kracht.

4.2 Uitgangspunt vergunningverlening

De vergunningverlening wordt voortaan op vier uitgangspunten gebaseerd:

1. *Spreiding*

Op dit moment mogen in theorie alle 31 vergunninghouders tegelijkertijd op dezelfde kokkelbank vissen. Door middel van loting wordt voor veel gebieden het aantal vissers dat tegelijkertijd actief mag zijn beperkt.

2. *Continuïteit*

De sector is sterk gebaat bij continuïteit, met name voor de vershandel, en mag ook in jaren met minder kokkels een (beperkte) hoeveelheid kokkels oogsten.

3. *Beperking in slechte jaren, meer ruimte in rijke jaren*

In slechte jaren met weinig kokkels worden de vanuit natuuroogpunt (vogels) meest waardevolle gebieden gesloten, en in andere gebieden wordt beperkt gevist. In een rijk jaar wordt gecontroleerde visserij in de meest waardevolle gebieden toegestaan, en kan er met meer schepen in de overige gebieden worden gevist.

4. *Rekening houden met leeftijdsopbouw kokkelbestand*

Bij het bepalen van de te bevissen gebieden en banken wordt rekening gehouden met de leeftijdsopbouw van de aanwezige bestanden. Indien er weinig jonge kokkels aanwezig zijn, wordt er minder gevist ("gespaard voor de komende jaren") dan in jaren met veel jonge kokkels.

4.3 Uitwerking uitgangspunten

1. Spreiding

Op dit moment zijn er 12 -13 schepen actief voor de 31 vergunninghouders. Momenteel is er een tweetal gebieden (Ameland en onder Schiermonnikoog) waar schepen alleen na loting worden toegelaten. Voorgesteld wordt om een twaalftal gebieden met hoge natuurwaarden aan te wijzen waar per gebied maximaal twee of drie schepen mogen vissen. Hierdoor ontstaat een betere spreiding. Vissers (vaartuigen) die ingeloot worden voor een gebied met relatief weinig kokkels kunnen altijd nog in het resterende open gebied vissen.

Het is de vissers momenteel niet toegestaan om zonder toestemming van het bestuur (met een blik op de loting) over te stappen op een ander vaartuig. Dit is schriftelijk meegedeeld bij het vaststellen van de loting en er wordt door de vissers onderling op toegezien. In het visplan zal dit ook worden opgenomen.

2. Continuïteit

In het nieuwe systeem wordt meer uitgegaan van te beschermen gebieden en minder van te beschermen kilo's. Hierdoor is het mogelijk om ook in jaren met minder kokkels een gering percentage van het bestand te bevissen. Uit het oogpunt van continuïteit, voorspelbaarheid, eenduidigheid en controleerbaarheid verdient het de aanbeveling om met een vast percentage voor zowel rijke als arme jaren te rekenen. Hierin wordt de aanbeveling gedaan om bevissing toe te staan van 2,5 % van de kokkels aanwezig in dichtheden hoger dan 50 per vierkante meter.

3. Beperking in slechte jaren, meer ruimte in rijke jaren

In jaren met weinig kokkels worden gebieden (met kokkelbanken) die het meest optimaal door Scholeksters gebruikt worden, gesloten. Daarnaast wordt de visserij in gebieden met sub-optimale banken beperkt. Door het instellen van zogenaamde A, B, C en D gebieden kan dit onderscheid in de praktijk gemaakt worden. Als grens tussen een arm en een rijk jaar wordt 21 miljoen kilogram kokkelvles genomen.

A-gebieden: dit zijn gebieden die voor de handkokkelvisserij permanent gesloten zijn.

B-gebieden worden vooral gezocht dicht onder de eilanden en nabij belangrijke hoogwatervluchtplaatsen. Ook de hoogteligging kan hier een rol in spelen. Deze B-gebieden worden in kokkelarme jaren niet bevestigd. In kokkelrijke jaren zal er buiten de broedtijd een beperkte visserij door een beperkt aantal schepen worden toegestaan.

C-gebieden zijn ook belangrijk voor vogels maar onmisbaar voor de visserij. Deze worden gezocht iets verder weg van de eilanden en hoogwatervluchtplaatsen. In deze gebieden mag in kokkelarme jaren door een beperkt - en in kokkelrijke jaren door een groter aantal vergunninghouders worden gevestigd.

D-gebieden zijn de overige delen van de Waddenzee, waar ten alle tijden, dus ook in kokkelarme jaren, door alle vergunninghouders mag worden gevestigd. Hier wordt niet geloot.

Door een zorgvuldige keuze van en evenwicht tussen A, B en C gebieden, een voldoende aantal (belangrijke bekende) visgebieden als C-gebied en openstelling van een deel van de gesloten gebieden als B- of C-gebied (uitruil) wordt gewaarborgd dat de totale hoeveelheid gesloten gebied (of de open hoeveelheid geschikt visgebied) in rijke jaren vergelijkbaar blijft met de huidige situatie.

Het afwegingskader ziet er **samengevat** dan als volgt uit:

1) Oogstbaar bestand: meer dan 21 miljoen kilo kokkelvlees in dichtheden hoger dan 50 per vierkante meter (per 1 september)

Indien ja:

2) twee vaartuigen per deelgebied B, drie vaartuigen per deelgebied C, vrije bevissing toegestaan in deelgebied D

Indien nee:

3) Geen visserij in de B-gebieden, twee vaartuigen per deelgebied C: vrije bevissing toegestaan in deelgebied D

In alle gevallen geldt: maximaal quotum van 2,5 % van de totale hoeveelheid aanwezige kokkels (vleesgewicht) in dichtheden hoger dan 50 per vierkante meter.

	A-gebied	B -gebied	C -gebied	D -gebied
> 21 Miljoen kg kokkelvlees in dichtheden hoger dan 50 per m ² (per 1 september) 'rijk jaar'	Gesloten	Gesloten periode 15 april – 1 augustus Twee vaartuigen per deelgebied	Geen gesloten periode Drie vaartuigen per deelgebied	Bevissing toegestaan
< 21 Miljoen kg kokkelvlees in dichtheden hoger dan 50 per m ² (per 1 september) 'arm jaar'	Gesloten	Hele jaar gesloten	Twee vaartuigen per deelgebied	Bevissing toegestaan

Tabel 4.1: samenvatting uitgangspunten vergunningverlening NB-wet

---

4. Rekening houden met leeftijdsopbouw van kokkelbestand

Kokkels komen in sterke en minder sterke jaarklassen voor. Gemiddeld ongeveer eens per 5 jaar ontstaat er een zeer goede jaarklasse, waar vervolgens meerdere jaren extra van geprofiteerd wordt. Op basis van de leeftijdsopbouw van het bestand is het mogelijk om rekening te houden met de verwachte bestandsontwikkeling in de komende jaren.

Bij het beheer van de visserij in B- en C-gebieden zal met de leeftijdsopbouw van het bestand rekening worden gehouden. Door middel van het visplan van OHV kunnen bepaalde banken of bepaalde gebieden gesloten worden voor visserij.

Teneinde in de B en C gebieden een beheer te voeren dat rekening houdt met de bestandsopbouw is het nodig om het bestand in deze gebieden nauwkeurig in kaart te brengen.

Om de kosten voor de overheid niet te laten stijgen, zal door OHV een extra inventarisatie-inspanning gepleegd moeten worden in de B- en C-gebieden. De kokkelbanken in de B- en C-gebieden worden op een kaart ingetekend. Deze kaart vormt samen met de leeftijdsopbouw van het bestand en de leeftijdsopbouw van de kokkelbanken in de B- en C-gebieden de basis van een jaarlijks overleg voorafgaand aan het visseizoen.

Indien er tijdens de bespreking van de visserij voorafgaand aan het visseizoen onvoldoende gegevens voorhanden zijn om de visserij in B gebied te beheren zullen deze gebieden niet worden opengesteld.

Met betrekking tot de visserij in B gebieden zullen voorafgaand aan het seizoen afspraken gemaakt worden met de Provincie Fryslan en de natuurorganisaties. In kokkelrijke jaren worden afspraken gemaakt over de sluiting van bepaalde banken met jonge (c.q. kleine kokkels) en banken in hoge dichtheden in B-gebieden .

Het beheer van de visserij in C gebieden zal door OHV in overleg met de leden van OHV worden gevoerd. In (kokkelarme) jaren met relatief weinig jonge (c.q. kleine) kokkels zal er besloten worden om in de C-gebieden (een aantal) banken met jonge (c.q. kleine) kokkels te sluiten voor de visserij

De gemaakte afspraken over de bevissing worden opgenomen in het visplan van OHV. In kokkelrijke jaren zal de ledenvergadering van OHV voor de C- en D-gebieden in het visplan aanvullende maatregelen kunnen treffen voor de bescherming van banken met jonge kokkels.

Om verstoring als gevolg van verlichting tegen te gaan mag conform. de huidige voorschriften in de Nb-wet vergunning (voorwaarde 16) en het Visplan (voorwaarde 6) tijdens het vissen in duisternis uitsluitend de wettelijk verplichte en voor de visserij benodigde verlichting worden gebruikt. De schijnwerper moet op het visvak zijn gericht.

Hoofdstuk 5: Proces van vergunningverlening

Op 1 november 2010 is een vergunning afgegeven voor de periode 1 november 2010 – 31 juli 2011. In het afsprakenkader is vastgelegd dat de vergunningverlening voortaan plaats zal vinden van 1 september tot en met 31 augustus in het opvolgende jaar. Deze afspraak is enerzijds gebaseerd op het gegeven dat door IMARES de omvang van het op 1 september aanwezige bestand wordt berekend. Anderzijds biedt vergunningverlening per 1 september meer tijd tussen de bekendmaking van de resultaten van de bestandssurvey en de vergunningverlening zodat de wettelijke termijn voor het geven van zienswijzen (4 weken) in acht genomen kan worden.

De resultaten van de survey worden door IMARES in de tweede helft van juni bekendgemaakt. OHV kan op basis van deze resultaten de omvang van het quotum berekenen en een vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 bij de Provincie Fryslân aanvragen. OHV zal in de vergunningaanvraag aangeven voor welke gebieden op de gebiedenkaart vergunning wordt aangevraagd.

Partijen spreken in dit afsprakenkader de intentie uit dat jaarlijks in de eerste helft van juli een gesprek plaats vindt over de inhoud van de komende vergunning. Dit overleg betreft dan onder andere de toestand van het kokkelbestand, de ligging van kokkelbanken en de concrete afspraken over de bevissing van B gebieden (sluiting cq. openstelling van kokkelbanken) .

De afspraken over de bevissing van B gebieden worden door OHV vastgelegd in het jaarlijkse visplan. In het visplan worden door OHV tevens de binnen de vereniging gemaakte afspraken over de bevissing van C gebieden vastgelegd,

OHV zal jaarlijks in september de vangsten van het voorafgaande visseizoen per deelgebied uitwerken en aan de partijen zenden. De indeling van de Waddenzee in deelgebieden wordt door partijen in overleg vastgesteld.

Jaarlijks zullen partijen in november een overleg organiseren waarin de visserij in het voorgaande seizoen wordt geëvalueerd.

Maand	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November
Resultaten survey	X					
Aanvraag vergunning	X					
Overleg visgebieden		X				
Vergunningverlening				X		
Verspreiding vangstgegevens				X		
Evaluatie vorig seizoen						X

Tabel 5.1: relevante tijdstippen proces vergunningverlening

Hoofdstuk 6: Organisatie van de sector

6.1 Vangstregistratie handkokkelvisserij

Op grond van de NBwet vergunning dient OHV maandelijks de vangsten door te geven aan de Provincie Fryslân. Wordt het verleende quotum genaderd (grenshoeveelheid in de vergunning) dan dient de opgave wekelijks plaats te vinden.

In het huidige visplan 2010-2011, dat geldt van 1 november 2010 tot en met 31 juli 2011, is de volgende bepaling opgenomen:

Iedere ondertekenaar is verplicht wekelijks een correcte vangstopgave te doen bij het Productschap Vis (Mosselkantoor), middels de daartoe verstrekte formulieren. Ook als er niet is gevestigd dient er opgave te worden gedaan. De ondertekenaar kan een verwerkingsbedrijf vragen om de wekelijkse opgave te verzorgen. De opgave dient uiterlijk op de vrijdag van de opvolgende week binnen te zijn. Het bestuur zal bij te late opgave een sanctie opleggen van 200 Euro per overtreiding.

Momenteel dient men dus wekelijks aan OHV op te geven, ongeacht of men wel of niet heeft gevestigd, en dient de opgave binnen een week op het Mosselkantoor binnen te zijn.

Om ervoor te zorgen dat de vangstopgave soepel verloopt is aan de verwerkingsbedrijven van kokkels gevraagd of zij de vangsten van de vissers per e-mail willen doorgeven. Er zijn momenteel 2 bedrijven waaraan bijna alle handkokkelvissers leveren. Dit zijn Lenger Seafoods in Harlingen /Yerseke en Meromar Seafoods in Harlingen. Zij geven wekelijks alle aan hun geleverde kokkels op.

Naast de aan Lenger en Meromar geleverde kokkels worden er door enkele vissers partijen verse kokkels geleverd aan andere bedrijven zoals Bonton en Krijn Verwijs in Yerseke. De vissers dienen deze leveringen apart op te geven. Om de opgave te vergemakkelijken is aan alle vissers een spreadsheet gestuurd die wekelijks kan worden aangevuld en ingezonden. Deze leveringen worden door OHV in de opgave spreadsheet opgeteld bij de door Lenger of Meromar voor deze vissers opgegeven kokkels.

OHV zend maandelijks de spreadsheet door aan de Provincie Fryslân.

Alle kokkels worden opgegeven in versgewicht. De spreadsheet van OHV zet deze opgave om in vleesgewicht met een vast vleespercentage van 15 %.

Het versgewicht wordt door de vissers of de bedrijven (Lenger en Meromar) opgegeven aan OHV. (De visser krijgt deze gegevens van de bedrijven bij de uitbetaling.)

Vissers worden niet betaald voor de tussen de kokkels aanwezige tarra (lege schelpen, zand en mosselen). De opgegeven hoeveelheid verse kokkels is dus exclusief tarra.

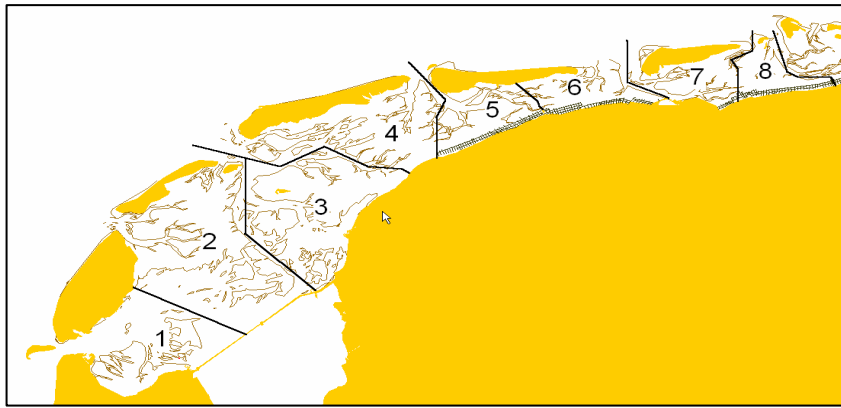
Het visplan bepaalt:

Elk lid is verplicht om zijn bruto vangst na aanvoer te laten wegen. De resultaten van de weging dienen in een weegregistratie opgenomen te worden en dienen te allen tijde voor een eventuele onafhankelijke controle ter beschikking te zijn.

6.2 Gebieden

Op grond van een vergunningvoorwaarde in de NBwet vergunning dient OHV naast de vangsten ook de visgebieden op te geven aan de Provincie Fryslân. Om hieraan te voldoen heeft OHV de Waddenzee ingedeeld in 8 gebieden. Deze gebieden zijn genummerd (zie kaartje in Figuur 6.1). De vissers dienen wekelijks zowel de vangst als het nummer van het visgebied op te geven. Het overgrote deel van de vangsten is de afgelopen jaren gedaan in de gebieden 6 en 8.

De partijen die dit meerjarenafsprakenkader zijn overeengekomen spreken verder af dat jaarlijks de OHV de andere partijen een opgave doet van de vangsten per deelgebied.

Figuur 6.1 De indeling van de Waddenzee in vangstgebieden

6.3 Elektronisch logboek

Ook handkorkelvisserij valt onder de verplichting tot het voeren van een elektronisch logboek. Voor vaartuigen langer dan 24 meter zou deze verplichting aan het begin van 2010 van kracht worden. De nVWA heeft echter besloten dat eerst sprake is van een proefperiode om de systemen te testen. De verplichting zal ook gaan gelden voor vaartuigen vanaf 15 meter. Dan vallen alle handkorkelvaartuigen onder de verplichting. Het Productschap Vis heeft het systeem VisHub ontwikkeld. Daarmee gaat de informatie met een druk op de knop naar verschillende gebruikers (nVWA). OHV zou zich hiervoor kunnen aanmelden zodat ook OHV de elektronische data zal ontvangen. Op dit moment wacht OHV tot het moment dat alle vaartuigen over een werkend elektronisch logboek beschikken en de verplichting wordt ingevoerd. Wordt het systeem van kracht dan dient elke vaartuig-eigenaar elke dag zijn bruto vangst door te geven. OHV zou via het visplan kunnen regelen dat de vaartuig-eigenaar tevens de vangsten van vissers die bij hem aan boord zijn dient op te geven.

Het systeem werkt adequaat in de zin dat alle vissers zelf vangstopgave doen of dat dit door de bedrijven voor hen wordt gedaan. Met name het feit dat Lenger en Meromar de opgave voor vrijwel alle vissers verzorgen draagt hieraan sterk bij.

In een situatie dat het quotum dreigt op te raken wordt de vangstregistratie wekelijks bijgewerkt.

Tot op heden werd een (onafhankelijke) controle bij de bedrijven niet noodzakelijk geacht. Het quotum was steeds voldoende ruim en de afnemers hebben hun naam hoog te houden. De vissers dienen hun vangst ook jaarlijks door te geven aan het Productschap Vis i.v.m. de Productschap heffingen. Een cross check is dus in principe mogelijk.

In een jaar met een krap quotum is de afwezigheid van een controlemechanisme binnen het huidige systeem een punt dat aandacht verdient. Het elektronisch logboek dat ook door de nVWA wordt gecontroleerd zal mogelijk in deze lacune kunnen voorzien.

Voorgesteld wordt in dit meerjaren afspraken kader om de volgende strategie in te zetten:

- Vangstregistratie registratie via logboek
- Dubbelcheck via e-mail vangstopgave (Lenger/Seinen)
- Zoveel mogelijk sturing vangsten door lotingsysteem en aantal vaartuigen in een gebied

Deze afspraken worden opgenomen in de vergunning en het visplan.

Hoofdstuk 7: Agenda vanaf juni 2011

Op een aantal inhoudelijke, beleidsmatige en bestuurlijke punten is nog nadere uitwerking en afstemming nodig. Deze punten worden vanaf juni 2011 door het projectteam verder uitgewerkt. Alle partijen zetten zich er voor in om voor einde van dit jaar hierover duidelijkheid te hebben.

Het gaat om de volgende onderwerpen:

7.1 Herstelopgave scholekster

In het aanwijzingsbesluit Waddenzee staat voor de scholekster het volgende:

5.6 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels, A130 Scholekster

Doel: Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van 140.000-160.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting: Aantallen scholeksters zijn van grote internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). Vanwege onzekerheden met betrekking tot herstel van schelpdierbanken in de westelijke Waddenzee is een range gehanteerd. De Waddenzee levert met ongeveer driekwart van de Nederlandse vogels verreweg de grootste bijdrage voor de scholekster binnen Nederland. De soort is het hele jaar present, met laagste aantallen in mei/juni en hoogste in augustus-februari, zonder duidelijke pieken. De populatiegrootte toonde een toename in de jaren zeventig, een doorgaande afname in de jaren negentig en is recent min of meer stabiel op het laagst bekende niveau. Samen met een afname in de zoute Delta zorgt deze trend voor een landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding, zodat voor de Waddenzee een herstelopgave is geformuleerd.

Volgens het beleidsbesluit Zilte Oogst mag er jaarlijks maximaal 5% van het oogstbare bestand in de Waddenzee worden opgevist. In dit afspraken kader wordt afgesproken dat dit percentage wordt gehalveerd tot maximaal 2,5 % van het oogstbare bestand. Daarnaast wordt een aantal aanvullende maatregelen getroffen waarmee de visserijdruk in voor scholekster belangrijke gebieden wordt verminderd. Daarmee wordt bijgedragen aan het realiseren van de verbeteropgave.

Hoewel alle partijen het eens zijn dat deze maatregelen een belangrijke stap in de goede richting zijn, bestaat er volgens de natuurorganisaties nog steeds onvoldoende duidelijkheid over de invloed van de handkokkelvisserij op de voor de scholekster geformuleerde herstelopgave.

Partijen achten het daarom noodzakelijk dat in het kader van het beheerplan N2000 in de komende jaren onderzoek zal plaatsvinden naar de invloed van de handkokkelvisserij op de draagkracht van de Waddenzee voor de scholekster. Enerzijds zal dit populatie dynamisch onderzoek kunnen zijn om de knelpunten in de levenscyclus en de eventuele invloed van de handkokkelvisserij en andere factoren op het bereiken van de herstelopgave helder te krijgen. Anderzijds is van belang om uit te zoeken hoeveel kokkels na bevissing door handkokkelvissers achterblijven en dan nog kunnen dienen als voedsel voor vogels.

7.2 Openstelling gebieden

Een overzicht van het huidige beleid inzake gesloten gebieden in de Waddenzee wordt weergegeven in Bijlage 1.

De partijen hebben de intentie om met het oog op de spreiding van de handkokkelvisserij bepaalde (delen van de) vanaf 1992 gesloten gebieden in de Waddenzee (wederom) open te stellen voor de handkokkelvisserij. Tegelijkertijd wordt voorgesteld om een aantal andere gebieden (A gebieden) toe te voegen aan de voor handkokkelvisserij gesloten gebieden. De kaart met de overeengekomen A, B en C gebieden wordt weergegeven in Bijlage 2.

Als randvoorwaarde voor openstelling van gebieden op basis van de gebiedenkaart zal gelden dat handkokkelvisserij niet is toegestaan in gebieden met zeegras en/of mosselbanken, artikel 20 gebieden of het referentiegebied onder de Rottums.

De in dit kader voorgestelde gebiedsindeling voor de handkokkelvisserij dient nog te worden afgestemd met partijen die niet in het overleg over het afsprakenkader worden betrokken (o.a. onderzoek instanties). Tevens zal de openstelling gecommuniceerd dienen te worden met de Tweede Kamer, aangezien dit een wijziging van het vigerende beleid betreft.

Voor het gebied Balgzand wordt samen met onderstaande partijen en de relevante partijen in het gebied (w.o. onderzoeksinstituten en Landschap Noord-Holland) nagegaan of en binnen welke begrenzing handkokkelvisserij mogelijk is.

7.3 Beleid vergunningen

In dit meerjarenbeleidskader wordt er door alle partijen vanuit gegaan dat de huidige aantal vergunninghouders (31) niet wordt uitgebreid.

In het kader van de evaluatie van het beleid voor de aanvullende 10 vergunninghouders in 2013 zal het Ministerie van EL&I de regel dat houders van additionele handkokkelvergunningen, om hun vergunning niet te verliezen, minimaal 50% van de gemiddelde vangsthoeveelheid moeten aanlanden opnieuw bezien en zo nodig aanpassen. Dit betreft dan met name de geldigheid op toepassing van deze regel in kokkelarme jaren.

Partijen gaan er wat het aantal handkokkelvergunningen betreft tevens vanuit dat vermindering niet aan de orde is, tenzij hiervoor op enigerlei wijze compensatie voor wordt gevonden.

De CWN zal onderzoeken of het mogelijk is om subsidie te krijgen voor een stichting of fonds dat een aantal van de reguliere 21 vergunningen zal verwerven. Hiermee beogen zij enerzijds om in de toekomst deze vergunningen uitsluitend in te zetten in kokkelrijke jaren. Anderzijds heeft men het voornemen om met deze vergunningen de uitoefening van de kleinschalige en gedifferentieerde visserij in de Waddenzee te stimuleren conform de Visie Hollenga. De overige partijen zeggen toe dat zij een dergelijke aanvraag zullen steunen. Over de voorwaarden waaronder deze vergunningen dan weer ingezet kunnen worden, wordt overleg gepleegd met de partijen van deze meerjarenafspraken.

7.4 Bestandsonderzoek IMARES en OHV

Sinds 1990 wordt door IMARES jaarlijks een survey van het kokkelbestand in de Waddenzee uitgevoerd. Doel van deze inventarisaties is het bepalen van de voorjaarsbestanden in deze gebieden, op basis waarvan er een schatting wordt gemaakt van de bestanden in september. Naast schattingen voor het totale bestand worden ook de oogstbare biomassa's (dichtheden groter dan 50 per m²) berekend.

De inventarisatie is vooral gericht op droogvallende platen en slikken. Het litoraal van de Waddenzee, wordt daarom volledig gedekt door een gridsysteem. Alleen die sublitorale delen van de Waddenzee worden bemonsterd waarvan het vermoeden bestaat dat er kokkels aanwezig kunnen zijn. Binnen het te inventariseren gebied werd voor de Waddenzee en Westerschelde een stratificering toegepast waarbij intensiever wordt gemonsterd in gebieden waar grotere dichtheden kokkels of mosselen worden verwacht. Deze verwachting wordt gebaseerd op eerdere bestandsopnamen van mosselen en kokkels, informatie van vissers en visserijkundig ambtenaren.

Gelet op de door partijen gemaakte afspraken over de bevissing van B en C gebieden is een aanpassing van de survey waarschijnlijk wenselijk. Voor het maken van afspraken over de visserij in B gebieden en het sparen van banken met jonge kokkels in C gebieden is een intensievere bemonstering van deze gebieden noodzakelijk.

Naast IMARES zullen ook de leden van OHV een rol dienen te spelen bij een intensievere bemonstering van B en C gebieden. OHV zal voorafgaand aan de jaarlijks bespreking in juli een inventarisatie van deze gebieden organiseren.

Bij de bevissing van B en C gebieden zal rekening gehouden worden met de leeftijdsopbouw van het kokkelbestand. Tot op heden werden door IMARES wel de leeftijden van kokkels geregistreerd, maar

wordt in de jaarlijkse rapportage geen informatie over de leeftijd(sopbouw) van kokkelbanken gepresenteerd.

Partijen zullen gezamenlijk met IMARES overleg voeren over de mogelijkheden om de survey beter aan te doen sluiten op de gebieden kaart en de daarmee samenhangende afspraken over de handkokkelvisserij. Partijen zullen gezamenlijk met IMARES overleg voeren over de mogelijkheden om de survey beter aan te doen sluiten op de gebieden kaart en de daarmee samenhangende afspraken over de handkokkelvisserij.

Hoofdstuk 8: Organisatie vanaf juni 2011

De projectgroep in de huidige samenstelling werkt de afspraken voor de periode na juni 2011 verder uit en rapporteert aan de bestuurlijke vertegenwoordigers van de partijen uiterlijk eind 2011.

Er wordt afstemming gezocht met de klankbordgroep die uitwerking geeft aan de Visie Duurzame Visserij Waddenzee. Dit gebeurt zowel via de OHV en CWN als deelnemers aan de klankbordgroep als via PRW, Tevens wordt door de partijen nauwe afstemming gezocht met de projectorganisatie voor het opstellen van het Beheerplan N2000.

Jaarlijks zullen partijen in november een overleg organiseren waarin de visserij in het voorgaande seizoen wordt geëvalueerd. De afspraken uit dit meerjarenafspraken worden geëvalueerd in het kader van het Beheerplan N2000.

Bijlage 1: Huidig beleid gesloten gebieden in de Waddenzee voor handkokkelvisserij

Inleiding

In 1993 is de nota "Vissen naar evenwicht" vastgesteld, waarin het visserijbeleid is beschreven. Specifiek ten aanzien van het schelpdierbeleid in de Waddenzee kan worden geconstateerd dat de visserij op kokkels en mosselzaad in die periode zeer in de belangstelling staat. Allereerst zijn deze schelpdiersoorten interessant voor de zowel de vissers als ook de vogels. Deze visserijvormen kunnen daarnaast namelijk gevolgen hebben voor de ontwikkeling van waardevolle biotopen. Geconstateerd werd dat er niet veel oude mosselbanken, zeegrasvelden en kokkelbanken meer aanwezig zijn. Daarom is op basis van het toenmalige beleid een aantal gebieden in de Waddenzee gesloten voor de visserij, hetgeen ook een nadere uitwerking is van de afspraken van de Waddenzeeconferentie van 1991 te Esbjerg.

Waddenzeebeleid vanaf 1993

Voor de Waddenzee werd destijds onder meer geconstateerd dat er lokaal herstel zou moeten optreden van bepaalde waardevolle bodembiotopen. Vanuit het natuurbeleid wordt het bestaan van deze biotopen in de kustwateren – zoals de Waddenzee – wenselijk geacht. In de periode vanaf 1993 is daarom aan de natuurdoelstelling van de Waddenzee vorm gegeven door het bevorderen van het lokaal herstel van de biotopen 'oude mosselbanken' en 'zeegrasvelden':

Oude mosselbanken

Er bestaan zowel permanent onder water gelegen mosselbanken als intergetijdde-mosselbanken. De laatste categorie onderscheidt zich door een langere ontwikkelingstijd en een grotere structuur en diversiteit. Het accent bij herstel van mosselbanken ligt op platen, nabij wantijen en nabij geulen. Hoogdynamische locaties (*stormgevoelig, sterke stroming*) zijn minder kansrijk.

Zeegrasvelden

Zeegrasvelden worden in de Deense en Duitse Waddenzee voornamelijk aangetroffen op hoger gelegen (*droogvallende*) delen. De minder dynamische gebieden (*voor landaanwinningswerken*) lijken het meest geschikt als locatie voor zeegrasvelden.

Realisatie van deze natuurdoelstelling werd alleen mogelijk geacht via scheiding van functies. Tijdens de 6^e Waddenzeeconferentie in 1991 is daarom aangekondigd dat gebieden van aanzienlijke omvang gesloten worden voor de kokkel- en mosselzaadvisserij, waarbij naast platen ook permanent onder water gelegen gebieden worden betrokken. In het kader van het visserijbeleid is met ingang van 1993 dan ook besloten een 5-tal gebieden in de Waddenzee te sluiten voor de bodemberoerende visserij. De gesloten gebieden (*27% van litorale Waddenzee*) zijn gekozen op grond van hun ongereptheid, de aanwezigheid van zeegrassen en droogvallende platen en de ligging van bestaande onderzoekslocaties:

1. Balgzand
2. Waddengebied ten zuiden van Terschelling
3. Piet Scheve Plaat
4. Waddengebied ten zuiden van Rottum
5. Bocht van Watum / Hond en Paap

Evaluatie schelpdierbeleid (EVA-I en EVA-II)

Het sluiten van gebieden voor de schelpdiervisserij in 1993 had in beginsel tot doel de terugkeer bewerkstelligen van bepaalde biotopen. Het voorgenomen beleid is uitgevoerd, maar herstel van oude mosselbanken en zeegrasvelden had in 1997 (EVA-I) nog slechts beperkt plaatsgevonden en bleef achter bij de verwachtingen, door de korte termijn en door natuurlijke omstandigheden.

Een tweede evaluatieonderzoek (EVA-II) ging in 1999 van start en liep tot 2004. Eén van de beleidsvragen uit EVA-II was:

Een maatregel is het sluiten van gebieden voor de visserij. Deze heeft vooral het herstel van belangrijke bodembiotopen tot doel, met name droogvallende mosselbanken en zeegrasvelden. Heeft deze maatregel het beoogde effect gehad?

Deze beleidsvraag leidde tot de volgende onderzoeksvragen:

1. *Heeft het areaal droogvallende mosselbanken zich hersteld tot het gewenste niveau? Zo niet, is dat dan te wijten aan de schelpdiervisserij, aan andere menselijke invloeden of aan natuurlijke factoren?*
2. *Hebben de zeegrasvelden zich maximaal kunnen herstellen? Zo niet, is dat dan te wijten aan de schelpdiervisserij, aan andere menselijke invloeden of aan natuurlijke factoren?*

Gebleken is dat het herstel van de mosselbanken tot eind jaren 90 achter bleef bij de verwachtingen. Om het herstelbeleid van de mosselbanken te ondersteunen is een mosselhabitatkaart gemaakt. Deze kaart toont de meest kansrijke gebieden voor het herstel van mosselbanken. Op basis van deze kaart is in 1999 een aanvullend areaal van 5 % aan meest kansrijke gebieden in de Waddenzee gesloten. Uiteindelijk kon het EVA-II onderzoek geen gunstige of ongunstige werking vaststellen van het onbevestigd laten van kokkelbanken op de vorming van nieuwe mosselbanken. Het werd wel aannemelijk geacht dat het gevoerde beleid om via visplannen en vergunningen de kokkel- en mosselvisserij te weren van mosselbanken, heeft bijgedragen aan het herstel van de droogvallende mosselbanken.

Ten aanzien van zeegrasvelden zijn de meeste gebieden waar in 1993 zeegras stond, opgenomen in de gesloten gebieden. In visplannen is vervolgens opgenomen dat bij de sector bekende nieuwe vindplaatsen van zeegras in de open gebieden onmiddellijk worden gesloten. In het kader van EVA-II is geconstateerd dat er geen aanwijzingen zijn dat kokkelvisserij de kans op vestiging van zeegras na 1993 heeft beïnvloed. Bevissing van zeegrasvelden is uiteraard wel schadelijk.

In het kader van de evaluatie zijn ten aanzien van gesloten gebieden de volgende conclusies getrokken:

1. Tussen 1990 en 1994 waren er nauwelijks mosselbanken in de Waddenzee. Vanaf 1995 trad geleidelijk herstel op tot 2.500 ha in 2002. Het herstel lijkt het gevolg te zijn van visplannen, vergunningverlening en de instelling van gesloten gebieden;
2. Veldwaarnemingen laten een licht herstel zien van zeegrasvelden. Bescherming middels gebiedsluiting werkt goed en maatregelen in visplannen zijn gedeeltelijk effectief gebleken;
3. Een steeds groter deel van de biomassa van meerjarige kokkels was te vinden in de voor de schelpdiervisserij gesloten gebieden;
4. In de open gebieden kwam in de meeste jaren minder kokkelbroed tot ontwikkeling dan in de gesloten gebieden. Het verschil werd de afgelopen 10 jaar wel kleiner en is in 2004 vrijwel opgeheven;
5. De aantallen wormetende vogels zijn in de periode 1993 – 2003 in de open gebieden sterker toegenomen dan in de gesloten gebieden;
6. De afname van het aantal scholeksters is het sterkst in de gesloten gebieden;
7. In de gesloten gebieden hadden de scholeksters een betere conditie dan in de open gebieden.

Visserijbeleid vanaf 2004

Op basis van het Beleidsbesluit Schelpdiervisserij 2005 – 2020 blijven de gebieden, die sinds 1993 zijn gesloten voor de bodemberoerende visserij ook onder het nieuwe beleid gesloten. De reden hiervoor is dat met deze sluiting de ongestoorde ontwikkeling vanaf 1993 kan worden voortgezet.

Omdat de mechanische kokkelvisserij in de Waddenzee met ingang van 2005 is beëindigd en omdat het herstel van litorale mosselbanken in de Waddenzee optreedt, worden de 5 %-gebieden, die in 1999 door de visserijsector op vrijwillige basis zijn gesloten om het herstel van mosselbanken te stimuleren, voor de schelpdiervisserij opengesteld.

Ten behoeve van de bescherming van zeegras en mosselbanken in de Waddenzee zal de schelpdiervisserij (*t.w. mosselzaad- en handkokkelvisserij*) op of in de nabijheid van deze bodemstructuren niet worden toegestaan. Dergelijke beperkingen worden opgenomen in de uit te geven visserijwetvergunningen.

Bijlage 2: Gebiedenkaart Handkokkelvisserij

- Vlieland Texel
- A en C gebied Griend
- Terschelling
- A-gebied kuststrook oost van Harlingen
- Ameland en Piet Scheve plaat
- A-gebied kuststrook oost van Holwerd
- A en C gebied Engelsmanplaat
- Schier nationaal park, Brakzand en Schier Oost park
- C gebied brakzand
- C gebied Schier Oost
- Oostelijk Wad

Bijlage 3: Samenstelling projectgroep MJA handkokkelvisserij

- Kees van Es (Programma naar een Rijke Waddenzee, voorzitter)
- Paddy Walker (Programma naar een Rijke Waddenzee, projecttrekker)
- Bert Keus (voorzitter/secretaris Op handkracht Verder)
- Willem Anton (Bestuur Op Handkracht Verder)
- Rienk Nadema (Bestuur Op Handkracht Verder)
- Jouke Visser (Bestuur Op Handkracht Verder)
- Martijn de Jong (Coalitie Wadden Natuurlijk)
- Hank Denters (provincie Fryslan)
- Richard Deen (provincie Fryslan)
- Niels Schotsman (provincie Fryslan)
- Angelo Kouwenhoven (Ministerie van EL&I)

Bijlage 4: Projectplan Meerjarenaafspraken Nb-wetvergunningverlening handkokkelvisserij

- **Auteur(s):** Kees van Es en Paddy Walker (Programma Rijke Waddenzee)
- **Opdrachtgever:** H. Konst, lid van het college van gedeputeerde staten van Fryslân
- **Budgethouder:** W. Hulshoff (LGB) **budgetnummer:**

Datum: 09 september 2010

Bestuurlijk vastgesteld: bestuurlijke klankbordgroep Gedeputeerde Staten van Fryslân datum (per mail en telefonisch bevestigd vanuit OHV, CWN, LNV en provincie Fryslân)

1. Inleiding

Dit projectplan beschrijft de aanpak van het samenwerkingsproject "Naar een langjarig kader voor de Nb-wetvergunningverlening voor de handmatige kokkelvisserij". Het samenwerkingsproject wordt uitgevoerd in de periode juli- november 2010.

Het projectplan is in overleg met Handkokkelvereniging Op Handkracht Verder, de Coalitie Wadden Natuurlijk (de Waddenvereniging, Natuurmonumenten, Vogelbescherming, Stichting WAD, Staatsbosbeheer, Groninger Landschap, It Fryske Gea en het Noord-Hollands Landschap), het Ministerie van LNV, directie Agroketens en Visserij en provincie Fryslân opgesteld door opdrachtnemers (Programma Rijke Waddenzee) in overleg met het projectteam:

Naam	Organisatie	E-mailadres
Kees van Es	Programma Rijke Waddenzee	keesvanes@rijkewaddenzee.nl
Paddy Walker	Programma Rijke Waddenzee	Walker@waddenvereniging.nl
Bert Keus Rienk Nadema Willem- Anton Schagen Jouke Visser	Op Handkracht Verder	agonus@planet.nl
Martijn de Jong	Coalitie Wadden Natuurlijk	mail@martijndejong.nl
Angelo Kouwenhoven	LNV dir AKV	a.kouwenhoven@minlnv.nl
Richard Deen	provincie Fryslân	r.i.deen@fryslan.nl
Hank Denters	provincie Fryslân	h.denters@fryslan.nl
Niels Schotsman	provincie Fryslân	n.schotsman@fryslan.nl

en wordt vastgesteld door de opdrachtgever in overeenstemming met de bestuurlijke vertegenwoordigers van

- de Handkokkelvereniging Op Handkracht Verder (OHV), dhr. Bert Keus
- de Coalitie Wadden Natuurlijk (CWN), dhr. W. Alblas Natuurmonumenten
- het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, dhr. Verhulst, regiodirecteur Noord (of namens deze het MT-lid Wadden dhr. G. Oolthuis)

2. Projectopdracht

Het samenwerkingsproject is gebaseerd op dit projectplan. Dit document is op PM. door opdrachtgever vastgesteld. Op PM. heeft opdrachtgever de schriftelijke instemming verkregen van de bestuurlijke vertegenwoordigers. Opdrachtgever wordt door de bestuurlijke vertegenwoordigers aangewezen als gevolmachtigd opdrachtgever namens alle hierin vertegenwoordigde stakeholders.

3. Aanleiding; de bestaansgrond van het project

Gedeputeerde Staten is het bevoegd gezag voor de vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (hierna Nb-wet 1998) in het Natura 2000-gebied Waddenzee. De

vergunningverlening van de handkokkelvisserij is daarbij een van de jaarlijks terugkerende controversiële dossiers en een bron van bezwaar- en beroepsprocedures. Het projectresultaat stelt het college in staat om deze wettelijke taak op consistente en verantwoorde wijze met instemming van alle betrokkenen uit te voeren.

Elke aanvraag om toestemming om een activiteit te mogen verrichten moet worden beschouwd als een apart plan of project, ook al is er sprake van een activiteit die op zich al vele jaren (periodiek) wordt uitgeoefend. In het arrest van het Europese Hof van Justitie in zaak C-127/02 van 7 september 2004 gaat het Hof er van uit dat ook al is er bij kokkelvisserij sprake van een activiteit die op zich al vele jaren (periodiek) wordt uitgeoefend toch periodiek (jaarlijks) dient te worden beoordeeld of en in welke omvang (bijv. vangstquotum) en in welk deel van de sbz de activiteit kan plaatsvinden. Bij de jaarlijkse vergunningverlening van de handmatige kokkelvisserij is in de afgelopen jaren in bezwaar en beroep gebleken dat er behoefte bestaat zowel vanuit de sector als bij de niet-gouvernementele organisaties om de ruimte die kan worden vergund objectief te begrenzen in een beleidskader dat langjarig ecologische en economische zekerheid voor alle partijen biedt. Een maatschappelijk gedragen beleidskader voor de vergunningverlening is op zeer korte termijn gewenst nu sprake is van een "mager" kokkeljaar. De ruimte voor vergunningverlening is zo beperkt dat voor de korte termijn duidelijke keuzen moeten worden gemaakt. Ook voor de langere termijn is een helder perspectief gewenst om in betere jaren ecologisch verantwoord te kunnen blijven oogsten.

De handkokkelsector en de natuurorganisaties hebben inmiddels de bereidheid uitgesproken om te komen tot dergelijke meerjarige afspraken over de vergunningverlening. Deze afspraken worden door de bevoegde gezagen als beleidsregel gehanteerd bij de toepassing van hun bevoegdheden (de provincie in het kader van de NB-wet toepassing, LNV in het kader van de visserijwetgeving) resp. in het handelen van OHV en CWN rond de handkokkelvisserij.

In de zienswijze van de Waddenvereniging in het kader van de vergunningaanvraag 2010-2011 is, mede namens Natuurmonumenten en Stichting WAD, is al gevraagd om het programma "Naar een Rijke Waddenzee" expliciet een rol in de onderhandeling te geven. Tevens is gevraagd om een harde afspraak tussen de provincie Fryslan en PRW over een 'roadmap' op weg naar een lange-termijn-overeenkomst.

In het PO van 28 juni 2010 is de beoogde opdrachtgever hierover geïnformeerd. Op 6 juli 2010 heeft een overleg plaatsgevonden met de beoogde projectgropleden om de haalbaarheid van dit project te bespreken. Naar aanleiding van dit overleg hebben de beoogde opdrachtnemers een eerste aanzet voor het conceptprojectvoorstel opgesteld en de opdrachtgever gevraagd om de opdracht te verlenen dit voorstel uit te voeren.

4. Projectdoelstelling

Aan het eind van het project zijn duidelijke afspraken met partijen gemaakt over de bevissing van de kokkelbestanden in de Waddenzee die kan worden toegestaan en de wijze waarop/ voorwaarden onder welke dit kan geschieden op basis van de uitkomsten van de jaarlijkse survey. Eindproduct van dit project is een rapportage met aanbevelingen in de vorm van een concept- beleidsregel voor de toekomstige vergunningverlening door de provincie Fryslan, alsmede aanbevelingen voor het handelen van LNV, OHV en CWN inzake de handkokkelvisserij.

T.o.v. de huidige situatie betekent dit dat over de uitgangspunten voor de vergunningverlening geen geschil meer kan ontstaan en dat alle partijen van te voren weten waaraan ze in goede en minder goede jaren aan toe zijn. Hiermee worden kostbare en tijdrovende bezwaar- en beroepsprocedures bespaard. Omdat het projectresultaat zich laat vertalen in een beleidsregel wordt tijdswinst in de vergunningprocedure behaald omdat in de motivering daarnaar kan worden verwezen. Het projectresultaat heeft als gevolg dat de jaarlijkse interne bezwarenprocedure en de beroepsprocedure bij de Afdeling Bestuursrechtspraak niet langer nodig zijn om tot een onherroepelijk besluit te kunnen komen.

5. Bereik

Bij het project is het team Natuurbeschermingswet van de provincie Fryslan betrokken dat de vergunningverlening voorbereid. Verder zijn betrokken: het ministerie van LNV in verband met de Visserijwet vergunning en de eventuele openstelling van voor bodemberoering gesloten gebieden), de in

de Coalitie Natuurlijke Waddenzee vertegenwoordigde natuurorganisaties alsmede de Vereniging van Handkokkelvisserij "Op Handkracht Verder".

6. Financiën

Het project past binnen de ontwikkelagenda van het programma "Naar een rijke Waddenzee". Het Traject 'verduurzaming visserij' is een van de vier onderdelen van het cluster voedselweb op deze agenda. De financiering van de programmaorganisatie voor dit jaar is al geregeld, zodat met de opdracht aan de programmamanager en de trekker van dit ontwikkelingstraject vooralsnog geen nieuwe dekking nodig is, anders dan de reeds toegezegde bijdrage van de provincie Fryslan aan de programmaorganisatie Rijke Waddenzee.

Indien sprake is van aanvullende kosten voor de uitwerking van de meerjarige afspraken, worden hier in overleg met de klankbordgroep nadere afspraken over gemaakt.

7. Randvoorwaarden & beperkingen

Om het doel te kunnen realiseren is het nodig dat de druk van de vergunningprocedure voor het komende seizoen (1 augustus 2010- 31 juli 2011) gehaald wordt. Dit wordt mogelijk gemaakt door verlenging van de vigerende vergunning tot 1 november 2010 onder voorwaarden en beperkingen waarover tussen partijen overeenstemming is bereikt.

Voor het welslagen van het project is de constructieve betrokkenheid van alle stakeholders nodig. Deze lijkt door de betrokkenheid in het projectteam verzekerd. Voor de doorvertaling van het projectresultaat in een beleidsregel c.q. regeling in het beheerplan is vaststelling van de concept-beleidsregel in het college van GS, cq. door het bevoegd gezag in het kader van het beheerplan nodig.

8. Relaties met andere projecten

Er zijn relaties met andere projecten binnen het programma Naar een rijke Waddenzee, maar dit project is niet afhankelijk van de resultaten van die andere projecten. Omdat alle stakeholders elkaar ook nog bij andere projecten nodig hebben is ieders belang bij het doen slagen ervan groot. Omdat er binnen het programma geen tegenstrijdige doelstellingen en resultaten tussen de verschillende projecten zijn is er geen groot afbreukrisico.

9. Kwaliteitsverwachtingen

Eindproduct van dit project is een rapportage met aanbevelingen in de vorm van een concept-beleidsregel voor de toekomstige vergunningverlening door de provincie Fryslan, alsmede aanbevelingen voor het handelen van LNV, OHV en CWN inzake de handkokkelvisserij. Specifieke ecologische vragen worden voorgelegd aan de relevante deskundigen vanuit de kennisinstellingen.

10. Bijdrage aan strategie

Het project draagt bij aan de aan de programma strategie om samen op zoek te gaan naar een Rijke Waddenzee voor natuur en mens, waarbij de natuur weer sterker en veerkrachtiger wordt en de handkokkelvisserij een duurzame toekomst heeft.

11. Beoogde Projectbezetting

Beoogd projectleider is Paddy Walker, namens het programmabureau Rijke Waddenzee ondersteund door Kees van Es als programmamanager.

12. Inhoud projectresultaat

De rapportage over de gemaakte meerjarenafspraken bevatten paragrafen/ hoofdstukken over:

- een voorstel voor de uitgangspunten voor vergunningverlening in de vorm van een conceptbeleidsregel, incl. motivering (in kilo's of hectares);
- een voorstel voor optimalisering proces vergunningverlening (tijdstip vergunning, aanleveren gegevens/survey);
- wetenschappelijk onderbouwing: o.a. hoe survey te verbeteren door o.a. meerjarig inzicht in ontwikkeling kokkelbanken mede in relatie tot verbeteropgave scholeksters.
- een voorstel voor hoe wordt gegaan in de vergunningverlening met magere en rijke jaren (welke principes moeten onderdeel uitmaken van het afwegingskader; welke gebieden voor bevissing in rijke, welke in minder rijke en arme jaren);

De agenda vanaf 1 november voor:

- vervolgaanpak ruimtelijke spreiding en omvang visserij over de Waddenzee, incl. discussie over evt. openstelling banken in voor bodemberoering gesloten gebieden die wellicht minder effecten hebben op de natuur, als uitruil voor sluiting Schiermonnikoog (voorstel voor concrete gebieden, criteria die hiervoor van belang zijn en hoe wijziging openstelling formeel gerealiseerd moet worden); wijze van bevissen, b.v. 'adaptieve visserij'.
- vervolgaanpak transparantie (eenduidigheid) over gegevens over de vangsten door de sector;
- bezien afspraken over de nieuwe 10 handkockelaars (oa. verplichting dat ze moeten vissen omdat ze anders vergunning kwijt te raken, hoe daar mee om te gaan in arme jaren);
- verdere tijdpad bestuurlijke beslismomenten

Tevens wordt in de eindrapportage een koppeling gelegd met de trajecten duurzame visserij olv gedeputeerde Hollenga.

13. Tijdpad

Het concept- projectplan wordt in week 35 aan de opdrachtgever voorgelegd met het oog op de definitieve opdrachtverlening, door tussenkomst van H. Denters (LGB).

Op 24 augustus wordt de verdere aanpak vastgesteld in de projectgroep.

Voor 31 oktober (week 43) is de eindrapportage gereed. Behalve de rapportage over de gemaakte meerjarenafspraken bevat deze een tijdpad voor de bestuurlijke beslismomenten

Medio oktober (week 41) wordt de conceptrapportage met de bestuurlijke vertegenwoordigers besproken o.l.v. gedeputeerde Konst. De doorvertaling van de afspraken in concrete beleidsregels of aanpassing van beleid naar aanleiding van de eindrapportage blijft de verantwoordelijkheid van de betreffende bevoegde gezagen.